

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2012–2014**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Brzicová

Pozitivní a negativní faktory ovlivňující volný čas dětí

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Černá

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012-2014

DIPLOMA THESIS

Veronika Brzicová

**Positive and Negative Factors Influencing Children's Leisure
Time**

Prague 2014

Diploma Thesis Work Supervisor:

Mgr. Tereza Černá

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 13. 3. 2014

Bc. Veronika Brzicová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Tereze Černé za užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá volným časem dětí, jeho trávením, organizováním, možnostmi a zvláštnostmi. Jsou zde rozebrány důležité pozitivní a negativní faktory ovlivňující volný čas i dopady těchto faktorů na děti. Jedná se o věkovou skupinu od 6 do 15 let. Na závěr je uveden průzkum s cílem zjistit, kdo ovlivňuje děti ve volbě volnočasových aktivit a kolik času tráví denně u elektroniky.

Klíčová slova

Děti, kolektiv, negativní faktory, organizace, pozitivní faktory, rizikové chování, rodina, sociálně-patologické jevy, společnost, volnočasové aktivity, volný čas, základní škola.

Annotation

This thesis deals with how children spends their free time, its organization, possibillities and specifics. It deals with important positive and negative factors affecting this free time and effect that these factors have on children. The thesis focuses on age group 6 - 15 years. The paper concludes with a survey to find out who affects children in the choice of free time activity and how much time they spend daily in electronics.

Key Words

Children, collective, elementary school, family, free time, free time activities, negative factors, organization, positive factors, risk behavior, society, socio-pathological phenomena.

OBSAH

ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ POJMU VOLNÝ ČAS, VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	10
1.1 Volný čas	10
1.2 Volnočasové aktivity	13
1.2.1 Řízené a neřízené volnočasové aktivity	15
1.2.2 Dělení volnočasových aktivit řízených	15
1.3 Vymezení pojmu dítě a některých fází jeho vývoje	20
1.3.1 Mladší školní věk	20
1.3.2 Puberta, Pubescence	20
2 POSKYTOVATELÉ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	22
2.1 Volnočasové aktivity v rámci základní školy	22
2.2 Volnočasové aktivity mimo základní školu	23
3 ORGANIZACE VOLNÉHO ČASU	27
3.1 Rodina	27
3.2 Kolektiv a vrstevnické skupiny	28
3.3 Škola	28
4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS DĚTÍ	30
4.1 Pozitivní faktory	30
4.1.1 Charakteristika	30
4.1.2 Důsledky uplatnění pozitivních faktorů	38
4.2 Negativní faktory	40
4.2.1 Charakteristika	40
4.2.2 Důsledky negativních faktorů	44
5 PRŮZKUM	47
5.1 Metody průzkumu	47
5.1.1 Dotazník	47
5.2 Pohled do prvních tříd	49
5.3 Cíl a vyhodnocení průzkumu	51
5.4 Vyhodnocení hypotéz	60

ZÁVĚR.....	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Konec 20. století přinesl díky novým technologiím obrovský pokrok v komunikaci, který je vnímán jako pozitivum s určitými negativními prvky. To se promítlo, spolu s benevolentním způsobem výchovy v rodinách, prudkými změnami v chování dětí. Benevolentní způsob výchovy otevřel cestu k výhodám a volnosti na úkor řádu a povinností, a proto je velmi důležité věnovat velkou pozornost způsobům naplňování volného času dětí.

Volný čas je možné trávit mnoho způsoby, měl by být však efektivně zorganizovaný, skládat se z pestrých aktivit, které děti zajímají. Mnohem více než dříve se stává i předmětem byznysu, a proto by rodiče měli dobře zvážit, jaký efekt volnočasové aktivity dítěti přinesou.

Efektivně využitý volný čas by měl přinášet dětem nejen uspokojení, radost, aktivní odpočinek od školních povinností, ale i rozvoj jejich osobnosti v různých oblastech. Efektivně využitý volný čas dětí má kladný dopad i na jejich rodiče, kteří vědí, že jejich dítě je v bezpečí a svůj volný čas tráví smysluplně.

Kdo a co rozhoduje o tom, kdy a jakou volnočasovou aktivitu si dítě zvolí? V posledních dvaceti letech se velmi snížil věk dětí navštěvujících volnočasové aktivity. Jsou jim nabízené již v mateřských školách, popřípadě v mateřských centrech i jiných institucích. Ne vždy naplňují potřeby dětí, ale stávají se více módními záležitostmi a rodiče je využívají k zajištění svého volného času, do jisté míry se tak zbavují své rodičovské funkce.

Čím nižší věk dítěte, tím více jsou rozhodujícím faktorem pro volbu volnočasových aktivit rodiče. Na počátku školní docházky se vliv rodičů pomalu snižuje, dítě uplatňuje více svou volbu a zvyšuje se i podíl vlivu vrstevnické skupiny. Před ukončením povinné školní docházky vede v rozhodování o výběru volnočasové aktivity jednoznačně vrstevnická skupina.

Je nesporné, že efektivně zorganizovaný a využitý volný čas dětí je nejúčinnější prevencí před sociálně patologickými jevy a rizikovým chováním. Pokud se podaří volba volnočasových aktivit, která dítě naplňuje již v mladším školním věku, je mnohem větší předpoklad, že dítě v pubertálním věku bude dále využívat volný čas efektivně a nebude lehce ovlivnitelné nevhodnou vrstevnickou skupinou. Vyhne se tak

nebezpečí ovlivnění sociálně patologickými jevy, které mohou vyústit až v kriminální chování. Svědčí o tom i nárůst drogově závislých mezi mládeží ve věku od 11 do 15 let.

Diplomová práce se zabývá pozitivními a negativními faktory ovlivňujícími volný čas dětí a důsledky ovlivnění těmito faktory. Nastiňuje možnosti využití volného času, jeho organizaci, význam rodiny a školy v rámci volnočasových aktivit. Poukazuje na nabídku volnočasových aktivit v rámci základní školy i mimo ni.

Volným časem dětí se bude nutné zabývat neustále i v budoucnosti, protože množství volného času dětí neustále narůstá. Odpadávají jim totiž povinnosti spojené s vedením domácnosti, a to nejen kvůli technické vyspělosti, ale i z důvodu častého najímání odborníků na určité práce kolem domácnosti.

Otázka využití volného času dětí bude tedy vždy aktuální.

1 VYMEZENÍ POJMU VOLNÝ ČAS, VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

1.1 VOLNÝ ČAS

Pojem volný čas je velmi těžké definovat a jednoznačně vymežit.

„Za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí svou činnost. V žádném dalším životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a dospívání. Dospělí jdou spíše cestou zúžení okruhu zájmů a prohlubování určitého druhu zájmu a činnosti.“¹

Každý člověk plní denně své povinnosti. Tyto povinnosti nemusí být lehké, zábavné ani dobrovolné. Dospělí lidé docházejí do zaměstnání, starají se o rodiny. Děti musí chodit do školy, plnit školní povinnosti a také by se měly podílet na chodu domácnosti. Všechny tyto povinnosti jsou pro člověka náročné, vyčerpávající, a proto je důležité efektivně využívat volný čas, přicházející po splnění každodenních povinností.

Svůj volný čas si člověk může relativně svobodně organizovat, dělat v něm činnosti, které si vybere, zajímají ho a díky nimž získává uspokojení a uvolnění, které přináší mnoho dalších sil do výše zmiňovaných každodenních povinností. Uvolněný a uspokojený člověk plní své každodenní činnosti mnohem lépe, klidněji a bez většího stresu. To vše přispívá k dobrému zdravotnímu stavu jedince.

Na otázku: „Co pro tebe znamená volný čas?“² uváděly děti následující odpovědi:

- a) Že si třeba hraju se sestřičkou na zahradě, a když se sestřička spí, píšu si úkoly. Kateřina 6let
- b) Když nemusím být ve škole. - Jakub, 8 let
- c) Že jdu s kamarády ven a potom na počítač. Lukáš, 10let
- d) Fotbal, kamarádi. Viktorie 11let
- e) Volný čas pro mě znamená odpočinek, můžu chodit ven s kamarády nebo si číst nějakou knížku. Tereza 12 let

¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ODBOR PRO MLÁDEŽ, *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, s. 6. Praha: Čihák Tisk, 2002

² U dětí 1. a 3. třídy musela být otázka vysvětlena podrobněji.

f) Volný čas pro mě znamená zábava a odpočinek. Erika, 14 let

I děti jsou si velmi dobře vědomy, že volný čas je opak času tráveného ve škole, tedy doba, kdy nejsou v roli žáka.

Velké množství odborníků definovalo pojem volný čas i volný čas jako takový, tyto názory se jistým způsobem překrývají a prolínají, do jisté míry se také odlišují. Již v období starověkého Řecka chápe Aristoteles volný čas jako čas na rozumování, čtení veršů, setkávání se s přáteli a také poslouchání hudby, tento čas nemá nic společného s lenošením, nicneděláním a přitom je využitý efektivně.

„Ve středověku byl volný čas vnímán jako časový úsek, který je věnován rozjímání a modlitbám, ale také různým zábavám, hrám a tancům.“³ Významnou osobností zabývající se pojmem volný čas byl i francouzský sociolog Joffre Dumazedier, který říká, že volný čas představuje určitou část mimopracovní doby, do které dále patří osobní potřeby a povinnosti – biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, péče o děti). Slavné osobnosti vyjádřily pojem volný čas v citátech:

Joffre Dumazedier: „Po práci, která oslabuje ducha, následuje obyčejně fádňící volný čas.“⁴

Sandilanův zákon: „Volný čas, který nám nečekaně vznikne, obvykle beze zbytku promarníme.“⁵

George Bernard Shaw, nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1925 pronesl následující „Vědec je člověk, který zabíjí svůj volný čas prací.“⁶

Gerhard Uhlenbruck, profesor univerzity v Kolíně nad Rýnem: „Nedostatkem naší doby je nedostatek času.“⁷

³ HODAŇ, Bohuslav a Tomáš DOHNAL. *Rekreologie*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2005. ISBN 80-857-8348-7.

⁴ *Citáty slavných osobností*. [online]. © 2010 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: http://www.citaty-slavných.cz/autor/Joffre_Dumazedier

⁵ SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností*. [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/murphy/?page=2>

⁶ SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností*. [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/george-bernard-shaw/>

⁷ SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností*. [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/gerhard-uhlenbruck/>

Denis Diderot, francouzský spisovatel a filosof uvedl: „Volný čas je důležitější součástí našeho života.“⁸

V knize *Děti, mládež a volný čas* píše Hofbauer⁹, že: „Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.“

Pedagogický slovník uvádí definici volného času jako „ Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku). Na výchovu a vzdělávání ve volném čase je zaměřena pedagogika volného času.“¹⁰

Častější neefektivní využívání volného času dětí může vést k negativním dopadům na jedince. Abychom tomu zamezili, také díky tomu nabývá studium Pedagogiky volného času na svém významu.

Je potřeba rozlišovat volný čas dětí a dospělých z pohledu jeho organizování a průběhu. Vzhledem k neustálému rozvoji a vývoji dětí by měl být jejich volný čas organizovaný pestře svým obsahem, rozsahem a přizpůsobený jejich věkovým a individuálním možnostem.

O odlišnostech volného času dětí a dospělých píše i Pávková J.¹¹ následující: „Volný čas dětí a mládeže má své zvláštnosti, od volného času dospělých se většinou liší rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a závislosti a nezbytností pedagogického ovlivňování.“

Děti by měly mít čas a prostor i na činnosti, které si mohou „samy“ zorganizovat, vymyslet a vybrat. V případě efektivního zorganizování volného času se děti, stejně jako dospělí, cítí odpočinuté, uvolněné a připravené na každodenní povinnosti.

⁸ SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností*. [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/denis-diderot/>

⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 13. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

¹⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 341. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹¹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 68. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

V dnešní uspěchané a technicky vyspělé době se můžeme setkat s dětmi dvou odlišných skupin. V první jsou děti, které mají nadbytek volného času, nejčastěji v důsledku špatné organizace svého volna, a proto ho neumí efektivně využít. Tráví ho například neřízeným pohybem mimo domov či u počítačů, tabletů a podobné techniky. V druhé skupině najdeme děti, které mají ve volném čase velké množství organizovaných aktivit a trpí tak nedostatkem volného času „jen pro sebe“.

1.2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Volnočasovými aktivitami se jedinec rozvíjí v oblasti celé osobnosti, realizuje zde své touhy a obnoví své síly pro každodenní povinnosti. Volnočasovými aktivitami je jedinec současně vychováván.

Funkce výchovy ve volném čase jsou rozmanité. Může jít o funkci ryze výchovnou, relaxační, socializační či zdravotní. J. Pávková¹² uvádí hlavní funkce výchovy ve volném čase, s jejich základními charakteristikami:

Výchovně-vzdělávací funkce

Především jde o rozvíjení schopností dětí a mládeže, usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich zájmů a potřeb, formování žádoucích postojů a morálních vlastností. J. Pávková dále kromě jiného uvádí, že na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé v rámci výchovy ve volném čase vytvářejí názor na život a na svět.

Zdravotní funkce

Ve volnočasových aktivitách se tato funkce naplňuje prostřednictvím střídání činností organizovaných a spontánních, duševních a pohybově zaměřených nebo práce a odpočinku. Pohybové činnosti ve volném čase kompenzují dlouhé sezení při vyučování a pro zdraví dětí jsou nezbytné. Ke zdravému duševnímu vývoji je podle Pávkové možné přispět i tím, že je jim dopřána možnost prožít radost a uspokojení z činností, trávit čas mezi oblíbenými lidmi v příjemném prostředí.

¹² PÁVKOVÁ, J.. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. s. 39- 40. Vyd. 4. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-423-6.

Sociální funkce

Volnočasové instituce se podílejí na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů mezi účastníky, součástí sociální funkce výchovy mimo vyučování je i nácvik komunikativních dovedností, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování s pravidly společenského chování.

Funkce sociálně- patologických jevů

Uváděna bývá i funkce prevence sociálně-patologických jevů. Všechny tyto funkce se pak samozřejmě stávají nejobecnějšími cíli každé výchovné činnosti ve volném čase a budeme-li je konkretizovat, pak cílem výchovy ve volném čase může být rozvoj schopností, nadání, zájmů, poskytování aktivního odpočinku, vedení k účasti na společenském životě v souladu se společenskými normami, popř. pomoc při přípravě na výuku.

Současný vývoj volnočasových aktivit dětí není příliš pozitivní. Děti se více věnují nenáročným aktivitám, při kterých nemusí vyvíjet mnoho námahy, tedy se jedná o pasivnější činnosti a také se snižuje frekvence aktivit. Naopak se zvyšuje frekvence aktivit při využívání „chytrých“ telefonů, počítačů, tabletů, mp3 přehrávačů i televizních přijímačů.

Vhodně zvolené volnočasové aktivity zvyšují šanci úspěšnosti a snižují pravděpodobnost rizikového chování dítěte. Dítě však musí mít o vybranou volnočasovou aktivitu zájem, tato aktivita by neměla být nesplněným snem rodičů, ale opravdovým zájmem dítěte. Měla by být dítěti nabízena nenásilnou formou, rozvíjet ho více směry a přispívat tak k jeho lepší kvalitě života.

Volnočasové aktivity je možné provozovat v různých prostředích či institucích. Prostředím pro volný čas může být rodina, která je prvotní instancí pro získávání vzorů chování a zálib. Dále sem patří vrstevnické skupiny, kolektivy dětí se stejnými zájmy. K institucím patří například občanská sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné spolky, školní družiny, kluby, střediska pro volný čas a jiné.

Příkladem známého občanského sdružení může být občanské sdružení Duha. Toto sdružení nabízí od roku 1989 na principech zážitkové pedagogiky dětem a mladým lidem pestrou paletu volnočasových aktivit. Jejím posláním je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. Toto poslání naplňuje především díky celoroční činnosti

více než 4 000 členů. Působí ve všech krajích České republiky. Rozšiřuje netradiční formy výchovy, výměny zkušeností a hledání nových cest rozvoje.¹³

1.2.1 ŘÍZENÉ A NEŘÍZENÉ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Řízené volnočasové aktivity

Tyto aktivity trvají po určitou dobu, konají se v přesně stanoveném čase a pravidelně se opakují. Jde například o kroužky mimo vyučování, které mohou probíhat ve škole i mimo ni. Do této skupiny aktivit mohou patřit i pravidelné návštěvy kostela, účast na mších.

Neřízené volnočasové aktivity

Aktivity vznikající v daný moment podle aktuální nálady, možností i nápadů. Mezi tyto aktivity můžeme zařadit procházky, jízdu na kole, turistické vycházky i nárazové sportovní aktivity s kamarády či spolužáky (fotbal, softbal, tenis, jízdu na kolečkových bruslích, plavání a jiné).

1.2.2 DĚLENÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT ŘÍZENÝCH

Podle obsahu činnosti můžeme dělit volnočasové aktivity na společensko-vědní, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, tělovýchovné, sportovní a turistické a činnosti spojené s výpočetní technikou¹⁴.

a) Společensko-vědní činnosti - vedou k poznávání aktuálního a historického společenského dění. Jedinec si zde pěstuje vztah k mateřskému jazyku, tradicím, vlastenectví, partnerství i rodičovství, společnosti jako celku a sběratelství. Můžeme sem zařadit například tyto okruhy aktivit:

- poznávání významných objektů v místě bydliště a školy (objekty zásobování, zdravotnická zařízení, veřejné instituce, atd.)
- seznamování s historickými objekty a památnými místy
- informace o životě a díle významných osobností

¹³ SDRUŽENÍ DUHA. *O nás*. [online]. © 2000-2009 [cit. 2014-03-103]. Dostupné z: <http://www.duha.cz/o-nas>

¹⁴ PÁVKOVÁ, J.. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. s. 91. Vyd. 4. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-423-6.

- setkávání a společné akce s dětmi z různých měst
 - oslavy státních svátků, výročí a událostí
 - dodržování lidových tradic
 - zájmové studium cizích jazyků
 - individuální sběratelství
- b) Pracovně - technické činnosti – při těchto činnostech jde o zdokonalování a obohacování manuálních dovedností a vědomostí. Při spojení získaných dovedností a vědomostí dochází k aplikaci v praxi. Rozvíjí se zde technické myšlení a představivost dětí. Dnešní hektická a přetechnizovaná doba vybízí k důslednému prohlubování představivosti a technickému myšlení dětí. Patří sem například tyto okruhy:
- práce s různými materiály
 - montážní a demontážní činnost
 - práce se stavebnicemi
 - drobné opravy hraček, pomůcek
 - příprava pokrmů
- c) Přírodovědné (ekologické) činnosti – prohlubují a rozšiřují vědomosti o přírodě, její ochraně, pěstitelství a chovatelství. Z okruhů aktivit sem patří například:
- pozorování přírodních objektů živé i neživé přírody
 - pěstitelské práce
 - chovatelství
 - činnosti zaměřené na ochranu a stav životního prostředí (ekologie)
 - práce s odbornou a naučnou literaturou (atlas apod.)
 - návštěvy muzea, botanické zahrady apod.
- d) Esteticko-výchovné činnosti - utvářejí a formují estetický vztah dětí k přírodě, společnosti a všemu co je jejich součástí. Jde o rozvoj výtvarného, hudebního, literárního, dramatického, etického a dalšího projevu. Okruhy této činnosti jsou například:

- výtvarné osvojení skutečnosti, využití různých výtvarných technik
 - sborový a sólový zpěv
 - hudební hry a hra na hudební nástroj
 - návštěva míst spojených s umělci, muzeí s danou tematikou k činnosti, práce s literaturou a její interpretace, návštěvy kulturních představení, apod.
 - četba
- e) Tělovýchovné, sportovní a turistické činnosti - přispívají k zdravému vývoji, dobré fyzické zdatnosti i psychické odolnosti jedince. Do těchto činností je možné zařadit například:
- kondiční cvičení s náčiním i bez něho
 - průpravná a zdravotní cvičení
 - akrobacie
 - atletika
 - sportovní hry
 - seznamování s životními úspěchy známých sportovců návštěvy a sledování sportovních soutěží
- f) Činnosti spojené s výpočetní technikou - děti mají možnosti informovat sebe i své okolí o různých oblastech a skutečnostech svého života. Rozvíjí se zde technické, ale i grafické schopnosti a dovednosti dětí. Patří sem například:
- mediální tvorba (časopis)
 - tvorba videopořadů
 - příprava na profesi v technickém a výpočetním oboru

Řízené volnočasové aktivity jsou často děleny podle druhu prováděné činnosti.

Na základě nabídky řízených volnočasových aktivit nejrozličnějšími poskytovateli je sestaven přehled nejčastěji se vyskytujících:

- aerobik
- atletika
- bojové umění
- chovatelství

- dramatický kroužek
- fotbal
- florbal
- gymnastika
- hra na hudební nástroj
- keramika
- knihovnický kroužek
- kurz sebeobrany
- literární kroužek
- mažoretky
- modelářství
- náboženství
- pilátes
- plavání
- skaut
- šachy
- taneční kroužek
- vaření
- výtvarné dílny
- výuka cizího jazyka
- zpěv

V dnešní době nesmíme opomenout také aktivity na sociálních sítích, kde děti tráví svůj volný čas většinou neefektivně a někdy i nebezpečně. Zveřejňují fotografie soukromého charakteru, uvádí informace a skutečnosti z rodinného a intimního života,

kteře by měly zůstat skřyté. Prořrazují tím své vlastní soukřomí řiroké veřejnosti, ve které se najdou i lidé, kteří těchto informací dokáží zneužit nebo záměřně těchto informací zneužívají. Existuje nejeden řpřpad, kdy byl na sociální síti zveřejněn komentář např.: „Jedeme na dovolenou ...“. Po řpřjezdě z dovolené byl byt této rodiny vykraden, poškozen atd.

Oběťmi se stávají i lidé, kteří nemají ponětí o zveřejnění řpřspěvku, který se týká jejich osoby či osoby blízke. Může se jednat o řpřspěvky jak pozitivní tak i negativní, k jejichž zveřejnění nedali souhlas. Právě děti si nejčastěji uvedený fakt neuvědomují, protože nepřemýřlí o riziku s tím spojeným. V neposlední řadě zde může docházet také ke kyberřikaně, což je dnes nejrozřřenější sociálně patologický jev.

„Od doby řpřmyslové revoluce (něco málo přes sto let), se však řivotní styl lidí hodně změnil. Začal sedavý styl řivota a lidské tělo nemělo řanci se za tak krátkou dobu řpřizpůsobit. To se projevilo na zdravotním stavu lidí. Začaly nové choroby, které už nyní nazýváme civilizací. Tyto choroby mají v uvozovkách jednoduché řešení. Stačí se opět začít hýbat. A řínos to nebude mít jen pro lidi ve smyslu, že budou zdraví, ale také na tom oni sami ušetří ve zdravotnictví a ušetří na tom i stát a pojiřřovny, kteří zdravotnictví financují. Tyto peníze by se pak mohly vrátit zpátky k lidem a tak dále. Mnoho lidí si již totiž začíná uvědomovat, že pohyb má něco do sebe. Prozatím chybí další krok – začít pohybovou aktivitu dělat. Všichni vědí, že zdraví je důležité, všichni vědí, že pohyb pomáhá k tomu být zdravý, ale málo kdo pohybovou aktivitu provozuje.“¹⁵

S narůstajícím množstvím volného řasu dětí a jejich pasivity, jak je zřejmé z předchozí citace, vzniká stále více institucí, organizací a sdružení, která se snaží zaujmout každého jedince a současně mu tak pomoci k efektivnímu využití volného řasu. Děti mohou navřřtěvovat volnočasové aktivity v rámci základních řkoly i aktivity, které nabízí jiné instituce, organizace či sdružení než základní řkoly. Jejich řas tak může být využitý kvalitně.

¹⁵ Tento pravdivý odstavec uveřejnil ve své práci Volný řas jako fenomén současnosti, ale zejména budoucnosti, Jiřř Matůř. MATŮř, J., In: BRZICOVÁ, V. *Volnočasové aktivity dětí základní řkoly*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského v Praze, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Renata Kreuzová.

1.3 VYMEZENÍ POJMU DÍTĚ A NĚKTERÝCH FÁZÍ JEHO VÝVOJE

„Lidský jedinec v životní fázi od narození do období adolescence. Podle některým pojetí, je za dítě považován i jedinec před narozením, tj. v prenatálním období vývoje člověka. Dítě a dětství je popisováno a zkoumáno v řadě věd (psychologie, psychiatrie, sociologie, lékařské vědy aj.)“¹⁶

Dítě ve svém vývoji prochází obdobími, která jsou i z hlediska zapojení do volnočasových aktivit specifická, proto je nutné vymezit jejich charakteristiky.

1.3.1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

„Věk, který se dá vymezit jednak časově (přibližně od 6 do 10 let), jednak školní docházkou (1. – 4. ročník základní školy).“¹⁷

1.3.2 PUBERTA, PUBESCENCE

„Věkové období dospívání. V naší odborné literatuře existují tři přístupy. **1** Tradiční pedagogicko-psychologický, který setrvává u označení pubescence, puberta. Rozlišuje období prepubescence (11-13 let) a vlastní pubescence (13-15 let). Dospívání nastupuje dříve u dívek, u chlapců začíná později. Celkově nejbouřlivější období ve vývoji jedince. Jedinec se nerovnoměrně vyvíjí po anatomicko-fyziologické stránce (včetně sexuálního zrání a chorosti reprodukce), po intelektové stránce (rozvoj abstraktního myšlení), emocionálně i sociálně. Pro pubescenta je typická snaha vymanit se ze závislosti na autoritách (konflikty s rodiči, učiteli), vyvzdorovat si větší samostatnost myšlenkovou i sociální. Rizikem tohoto období je příklon k nekonformním hnutím, asociálním činnostem, k experimentování s psychotropními látkami, u dívek k experimentování s dietami.“¹⁸ **2** Novější psychologický přístup (např. Macek), který pod vlivem zahraniční literatury vypouští označení pubescence,

¹⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 55. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 157. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 236-237. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

puberta a nahrazuje je širěji chápaným pojmem adolescence.¹⁹ „**3** Pediatrický přístup, který kombinuje oba předchozí tím, že používá širšího označení adolescence pro celé věkové období dospívání, zatímco výraz puberta rezervuje pouze pro hormonálně podmíněný proces fyzického zrání a růstového výšvihu (Hrodek, Vavřinec).²⁰

¹⁹ MACEK, P. In: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 237. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

²⁰ HRODEK, O., VAVŘINEC, J. In: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 237. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

2 POSKYTOVATELÉ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

2.1 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V RÁMCI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Pro efektivní využití volného času dětí má velký význam základní škola právě proto, že zde dochází k ovlivňování dětí při volnočasových aktivitách pedagogickými pracovníky, které většinou znají.

Děti, které navštěvují základní školu v místě svého bydliště, tam často dochází i na volnočasové aktivity a to může být právě z důvodu znalosti prostředí základní školy i okolí a dostupné vzdálenosti od bydliště. Důležité také je, že zde mají mnoho kamarádů, se kterými vybrané volnočasové aktivity navštěvují.

Dalším důležitým faktorem, zvláště pro rodiče dětí prvního stupně základní školy, je možnost docházet na aktivity přímo ve školní družině či školním klubu. Ty mají volnočasové aktivity přímo ve své náplni. Rodiče tak získávají jistotu, že děti jsou v bezpečí, využijí svůj volný čas efektivně a oni jako rodiče, nemusí vynaložit svůj čas a úsilí k doprovodu svých dětí, což jim většinou vyhovuje a usnadňuje situaci.

Od školy jako výchovně vzdělávací instituce se tedy očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup mladého jedince do občanského, profesionálního, ale i volnočasového života.

Volnočasové aktivity v rámci základní školy mohou být následující:

- anglický kroužek
- dopravní kroužek
- dramatický kroužek
- florbal
- kreslení
- pěvecký kroužek
- pohybové hry
- sportovní hry
- školní družina
- školní kluby

- tanečky
- zdravotnický kroužek

2.2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY MIMO ZÁKLADNÍ ŠKOLU

Volnočasové aktivity mimo základní školy můžeme rozlišovat z hlediska poskytovatelů, jejichž množství je rozdílné ve městě a na venkově. Ve městech bývá poskytovatelů více a nabízejí větší škálu možností. Na venkově se naopak setkáváme spíše s místními spolky, které fungují v určitém regionu, například dobrovolní hasiči nebo různé folklorní soubory.

Instituce, organizace, sdružení, hnutí a nadace poskytující volnočasové aktivity jsou například tyto:

- a) Asociace turistických oddílů a mládeže
- b) Centra volného času
- c) Círky a náboženská společenství
- d) Česká obec sokolská - Sokol
- e) Domy dětí a mládeže
- f) Junák – svaz skautů a skautek ČR
- g) knihovny
- h) muzea

a) Asociace turistických oddílů a mládeže

„Asociace turistických oddílů mládeže ČR (Asociace TOM, A-TOM) je spolek dětí a mládeže s celorepublikovou působností zaměřený především na turistiku a tábornictví.

Členy Asociace TOM jsou tomíci. Těch je více než 8 000 a scházejí se na oddílových schůzkách, podnikají řadu tuzemských i zahraničních výprav, v létě pořádají tábory, lezou po horách, sjíždějí řeky, organizují akce pro veřejnost.“²¹

²¹ *Asociace turistických oddílů mládeže*. [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.a-tom.cz/asociace-tom/co-je-asociace-tom>

b) Centra volného času

Centra volného času organizují pro děti, mládež i dospělé různé volnočasové aktivity (pravidelné i nárazové) i tábory.

Oblasti a formy činnosti center volného času přispívají k efektivnímu využití volného času dětí a zdárnému rozvoji dětí. Jde o pravidelné volnočasové aktivity (kroužky), nárazové volnočasové aktivity a akce (kurzy, setkávání k významným dnům), víkendové a prázdninové programy i soutěže pro veřejnost.

c) Církev a náboženská společenství²²

„Zaměřují svou činnost na výchovu dětí a mládeže v době mimo vyučování, např. salesiánská střediska mládeže, sdružení evangelické mládeže a podobně.“

d) Česká obec sokolská – Sokol

„Česká obec sokolská (ČOS) je v České republice čtvrtým nejpočetnějším občanským sdružením, jehož téměř 190 000 členů se dobrovolně věnuje sportům, pohybovým aktivitám v oddílech sokolské všestrannosti a kulturní činnosti, především ve folklórních a loutkářských souborech.“²³

e) Domy dětí a mládeže

Domy dětí a mládeže nabízejí dětem, mládeži i dospělým mnoho volnočasových aktivit pro efektivní využití jejich volného času. Mohou si zde vybírat z pestré nabídky kroužků, akcí, táborů, kurzů, soutěží, výletů ... a uspokojit tak své zájmy.

f) Junák – svaz skautů a skautek ČR

„Junák – svaz skautů a skautek ČR sdružuje 48 tisíc dětí a mladých lidí a je tedy největší výchovnou organizací v republice. Zároveň je členem mezinárodních skautských organizací WOSM a WAGGGS.“²⁴

Co je skauting?

²² PhDr. FALTÝSKOVÁ, J. PhD. In: NĚMEC, J. A KOL. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času (pro doplňující pedagogické studium)*, s. 23. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

²³ Česká obec sokolská. [online]. © 2007 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/cinnosti-5B47>

²⁴ Skauting. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu>

„Skauting – to jsou kamarádi, přátelé a společenství lidí, kteří sdílejí podobné hodnoty. Skauting je příležitost rozvíjet nejen sebe, ale i své okolí.

Skauti a skautky se snaží tvořit lepší svět tím, že berou vlastní život do svých rukou. Skautská výchova ctí především tyto hodnoty:

- hrát fěr
- spolupracovat s ostatními
- být ohleduplný k okolnímu prostředí
- mít vztah k přírodě

Skauting všestranně působí na rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí – prostřednictvím her, zážitků, aktivit a dalších činností.²⁵

g) Knihovny

V dnešní době nabízejí knihovny mnoho služeb. Kromě tradičního půjčování knih, časopisů je to i půjčování filmů, obrazů, hudby či elektronických knih na čtečku, kopírovací služby a připojení na internet. Půjčování již většinou probíhá pomocí elektronických rezervací a čtenářského průkazu s kódem, zajišťujícím elektronickou databázi.

h) Muzea

Pojem **muzeum** pochází z řečtiny, ve svém původním významu značí „chrám múz“ řecky *mouseiom*. Pojem je dnes užíván: **1.** jako definice, která tvoří přílohu profesního kodexu Mezinárodní rady muzeí (ICOM). Tato rada charakterizuje muzeum jako stálou nevýdělečnou instituci ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřenou veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení. **2.** jako ústav založený na vědeckých základech shromažďující, uchovávající a vystavující sbírky hmotného dokladového materiálu.²⁶

Nabídka volnočasových aktivit mimo základní školu může vypadat například takto:

²⁵ Skauting. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu>

²⁶ HEŘMANOVÁ, E., ČERNÁ, J. *On-line výkladový slovník arts managementu a arts marketingu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Muzeum>

- aerobic
- atletika
- basketbal
- bojová umění
- divadlo a dramatický kroužek
- fotbal
- hra na hudební nástroje
- hudebně-taneční kroužek
- judo
- keramický kroužek
- knihovnický kroužek a jiné aktivity v knihovně
- kreativní tvoření
- počítačový kroužek
- přírodovědný kroužek
- ruční práce
- skautské schůzky, výpravy a tábory
- sportovní hry
- turistický kroužek
- vědecký kroužek
- volejbal
- zpěv ... a mnoho dalších

Vhodný výběr volnočasových aktivit mimo základní školu také přispívá ke zdárnému vývoji jedince, socializaci a tím se i předchází nežádoucím vlivům a rizikovému chování. Výběr a množství zvolených volnočasových aktivit závisí na finanční situaci rodiny i na její sociální úrovni.

3 ORGANIZACE VOLNÉHO ČASU

Z hlediska efektivity je důležité zorganizovat volný čas dětem tak, aby měly dostatek času na vlastní aktivity a na řízené aktivity. Za vlastní aktivity dítěte považujeme takové, které si dítě řídí samo dle vlastní nálady a možností. Řízené aktivity jsou takové, které jsou organizovány školou nebo mimoškolními organizacemi. Měly by děti zajímat a podněcovat k účasti z jejich vlastní vůle, přestože jsou k nim mnohdy směřovány rodiči. Zde je dítě členem dalšího kolektivu či vrstevnické skupiny.

3.1 RODINA

„Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury.“²⁷

Pro organizaci volného času dětí je nejdůležitější a prvotní rodina, a to již od jejich raného dětství. Dítě v rodině získává základní návyky, setkává se zde s určitým režimem dne a prvotními zájmovými činnostmi. Tyto zájmové činnosti se postupně s věkem dítěte rozvíjejí, jsou složitější a náročnější, v předškolním věku se stávají pravidelnou činností a mění se v organizované volnočasové aktivity.

Rodina by měla dítě podporovat v aktivitách, o které má dítě zájem a jsou v rámci možností rodiny. Rodiče by měli společně s dítětem zvolit vhodnou volnočasovou aktivitu, kterou bude dítě provozovat se zájmem. Nemá význam dítě nutit k aktivitám, o které zájem nemá nebo mu k této aktivitě chybí potřebné nadání, a to ani v případě, že se tato aktivita v rodině provozuje po generace, například cyklistika, hra na klavír či sochařství.

²⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 248. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

3.2 KOLEKTIV A VRSTEVNICKÉ SKUPINY

Termín kolektiv je uváděn ve dvou významech²⁸:

1. Obecně libovolná skupina osob se společným cílem, tj. kolektiv učitelů, kolektiv žáků, kolektiv třídy.

2. Speciálně organizovaná skupina, jejíž členové jsou sjednoceni společnými úkoly, hodnotami a cíli činnosti, významnými pro skupinu jako celek a pro každého jejího člena zvláště, kde meziosobní vztahy jsou zprostředkovány společensky hodnotným a osobnostně významným obsahem společné činnosti (A. V. Petrovskij, V. V. Špalinskij).

Už v předškolním věku se dítě dostává nejen do kolektivu, ale i do různých vrstevnických skupin. Typicky prvním příkladem socializace dítěte je nástup do mateřské školy, kde se dítě stává součástí kolektivu. Kolektiv zde tvoří třída, která může být složena z dětí stejného věku, tedy stejné vrstevnické skupiny, nebo je tvořena dětmi různého věku. Dítě se zde začíná rozvíjet v dalších oblastech života. Přichází období, kdy je nutné naučit se v kolektivu spolupracovat, dělit se o hračky i další věci a také naslouchat jiné dospělé osobě než je rodič.

S přibývajícím věkem dítě klade větší důraz na trávení volného času s kolektivem či vrstevnickou skupinou. Z výchovného hlediska může kolektiv působit na jedince pozitivně i negativně. Negativním příkladem může být vůdčí člen kolektivu, který například kouří a tím dává špatný příklad ostatním, kteří jeho chování začínají napodobovat, aby nepřišli o členství ve skupině. V tomto případě se skupina začíná potýkat s prvními sociálně patologickými jevy a prohlubování těchto negativních jevů může vést k rizikovému chování celé skupiny.

Pozitivním přínosem pro společnost je efektivně fungující kolektiv či vrstevnická skupina, ve které je zdravé sociální klima. Děti zde spojují společné zájmy, nadšení z dosažených cílů a chuť do dalšího poznání.

3.3 ŠKOLA

Jak už bylo řečeno, škola je velmi významnou výchovně vzdělávací institucí pro volný čas.²⁹ Organizuje pro děti volnočasové aktivity, které ovlivňují jejich zdárný

²⁸ A. V. Petrovskij, V. V. Špalinskij, In: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 128. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

vývoj, a tím napomáhají i jejich rozvoji osobnosti v budoucnosti. Děti jsou zde organizované v kroužcích vedených pedagogickými pracovníky, družině či školních klubech.

Rozmanitost organizovaných volnočasových aktivit školou se odvíjí od možností každé školy. Jedná se například o vhodný prostor, finanční prostředky či ochotu a volný čas pedagogických pracovníků. Velkým přínosem pro organizování volnočasových aktivit školy je i získávání sponzorů, kteří nabízejí finanční či materiální zabezpečení.

²⁹ viz. bod 2.1. Volnočasové aktivity v rámci základní školy

4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS DĚTÍ

Faktory, které ovlivňují volný čas dětí, můžeme rozdělit na pozitivní a negativní. Nejzákladnější a nejdůležitější faktory pro využití volného času vychází z rodinného prostředí³⁰ dítěte. Jde především o příznivou ekonomickou, sociální a emoční stabilitu rodiny. Další faktory ovlivňující způsob trávení volného času jsou věk, pohlaví dítěte, zdravotní stav, morálně volní vlastnosti dítěte, bydliště, zájmy dítěte, přístup k informacím, přístup vedoucího volnočasové aktivity k dítěti, idol pro volnočasovou aktivitu aj.

4.1 POZITIVNÍ FAKTORY

Jde o faktory, které ovlivňují volný čas dětí pozitivně, volný čas je tak využit efektivně a vede ke zdárnému a mnohostrannému rozvoji dítěte. Rozvíjí se zde správným směrem i psychické vlastnosti dítěte, jako například odvahy, vytrvalost, sebekontrola, seberegulace, samostatnost.

4.1.1 CHARAKTERISTIKA

- *příznivá ekonomická situace rodiny*

Ekonomická situace rodiny musí být příznivá, aby bylo možné realizovat zájmy dítěte přiměřeným způsobem a dítě nepřetěžovat. Rodiče by měli být do určité míry aktivní součástí při realizaci volnočasových aktivit svých dětí³¹, aby se nestali pouze „sponzory“ aktivity a měli přehled o působení svých dětí v dané aktivitě. Díky přehledu a zájmu, který rodiče mají, dochází k utužování vztahů mezi dětmi a rodiči. Dětem záleží na podpoře od rodičů, k volnočasové aktivitě jsou tím i více motivovány.

³⁰ „Rodinné prostředí – vzhledem k funkcím rodiny v lidském společenství se rodinné prostředí považuje za významnější zdroj vlivů formujících vývoj jedince. Rodinné prostředí působí na základní psychické, tělesné a sociální charakteristiky vývoje dítěte od narození až mnohdy do období dospělosti, zejm. ovlivňuje jazykovou a komunikační kompetenci dítěte, jeho kognitivní a emoční vývoj, postoje, předsudky a hodnotové orientace aj.“ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*, s. 249. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

³¹ Jde o pomoc s výběrem a přihlášením na vhodnou volnočasovou aktivitu, zajištění vhodných potřeb pro provádění aktivity a doprovod na aktivitu.

- *sociálně stabilní a dobře fungující rodina*

Velmi důležitým faktorem je sociální a výchovná funkce rodiny. Rodina by měla být sociálně stabilní a dbát na vhodnou výchovu svých dětí. Rodinu můžeme chápat jako malou neformální instituci, kde fungují primární vztahy a nepsané normy. Rodina má na dítě vliv při utváření mravních rysů, rozumové výchově, při utváření vztahů k lidem, k okolí a ke společnosti, při utváření vztahů k práci a při volbě povolání. Dále vede k výchově zdravého životního stylu, utváří vztahy dítěte ke kráse a umění. Pokud rodina splňuje alespoň většinu těchto norem chování, působí na rozvoj i vývoj dítěte pozitivně.

- *zřetel na věk a pohlaví*

Důležitou roli ve výběru volnočasových aktivit sehrává i věk a pohlaví dítěte. Při organizování volnočasových aktivit je potřeba brát na tyto faktory zřetel a aktivity tomu přizpůsobit. Jsou aktivity, které společně provozují dívky i chlapci většinou ve stejné vrstevnické skupině. Vrstevnická skupina je druhý nejdůležitější činitel socializace, většinou se jedná o malé skupiny, které mají primární a neformální charakter. Vrstevnické skupiny jsou si názorově a věkově blízké, proto zde funguje sociální komunikace, společná hra, zábava, výměna informací a názorů, což je ten nejdůležitější směr k pozitivnímu ovlivňování volného času.

Přínosné mohou být aktivity, které se člení podle pohlaví nebo věku dítěte. Dnešní doba mnohdy striktně nerozlišuje aktivity pro dívky a chlapce například fotbal či hokej. Stále se setkáváme s aktivitami, které jedna či druhá skupina preferuje. Volnočasové aktivity, které provozují častěji dívky, jsou například cvičení se stuhou, háčkování a vyšívání, pilates. Typickými chlapeckými aktivitami jsou například fotbal, silové sporty, modelářství.

Každá volnočasová aktivita by měla být přizpůsobena věku dítěte. Některé aktivity jsou proto organizovány ve více věkových kategoriích a je tak vyhověno dovednostem a schopnostem věkových skupin dětí. Jsou zde respektovány jednotlivé fáze vývoje dítěte.

Pro mladší školní věk (6 - 11 let) uvádí J. Pávková specifika tohoto vývojového období, například představy a paměť. „**Představy** dětí jsou názorné, konkrétní, velmi živé v oblastech, kde má dítě dostatek zkušeností na základě vnímání. Představy jsou

tím kvalitnější, čím více má dítě možností k názornému poznávání. Postupně dochází k zobecňování představ, což je cesta k vyjádření pojmů. Dostatek představ je podmínkou rozvoje myšlení, protože poznání dětí mladšího školního věku je konkrétní a pracuje především s představami. **Paměť** dětí v tomto věku je také konkrétní, názorná, tzn., že si snadno zapamatovávají konkrétní údaje. Děti mají sklon k mechanickému zapamatování, jistě i pro nedostatečnou slovní zásobu k volné reprodukci. Mechanická paměť bývá na dobré úrovni. S rozvojem myšlení a řeči se však stále více uplatňuje i paměť logická. Vývoj záměrné pozornosti se projevuje také v záměrném zapamatování. Značně se rozvíjí zraková paměť v souvislosti s výukou čtení a psaní.³²

Příklad vhodné aktivity pro toto vývojové období: Skautský vedoucí chce naučit světlušky/vlčata³³ názvy stromů, jde tedy s nimi do přírody na výpravu. Stromy jim ukazuje, společně je pojmenovávají a učí se je rozeznávat i pomocí tvarů, druhů a členění listů. Následně vedoucí říká názvy stromů a děti nosí či malují listy, patřící k danému stromu. V případě kreslení může poté proběhnout výstava děl.

- *zohledněný zdravotní stav*

Zdravotní stav zásadně ovlivňuje výběr volnočasových aktivit. Zdravý jedinec má nepřeberné možnosti, může uplatnit zájem, talent a všestranně se rozvíjet.

Je potřeba zmínit také děti se zdravotním znevýhodněním jak trvalým tak i přechodným. Děti s handicapem navštěvují většinou školy se speciálními vzdělávacími potřebami, kde také mohou navštěvovat volnočasové aktivity přizpůsobené svému handicapu. Sportovní i jiné volnočasové aktivity organizují také různá sdružení, centra a jiné subjekty, které často zakládají sami rodiče handicapovaných dětí či jejich přátelé. Tyto aktivity si děti vybírají podle závažnosti handicapu a finančních možností rodiny, školy a nabídky v regionu.

³² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 89. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

³³ Světlušky a vlčata – „Rozvíjíme tvořivou fantazii a vyrazíme za dalším dobrodružstvím – u dětí ve věku od 8 do 10 let podporujeme praktické dovednosti formou her, výletů i táboření.“

Junák - svaz skautů a skautek ČR. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/vekovy-rozcestnik/vlcata-svetlusky>

Příklady aktivit dětí zrakově postižených:

- a) fotbal
- b) plavání
- c) showdown³⁴
- d) modelářský kroužek

Příklady aktivit dětí pro sluchově postižené:

- a) hra na hudební nástroj
- b) tanec
- c) zdravotní kurzy

Příklady aktivit dětí pro tělesně postižené:

- a) keramika
- b) sport
- c) ruční práce

Příklady aktivit dětí pro mentálně postižené:

- a) divadelní představení
- b) cyklistika, běh, lyžování (možnost účasti na speciální olympiádě)³⁵
- c) výtvarné či rukodělné činnosti

Jedinec, který se účastní některé volnočasové aktivity, se tak rozvíjí v rámci možností svého handicapu.

Trendem dnešní doby je inkluze dětí s handicapem mezi děti základních škol. Inkluze může probíhat i v rámci volnočasových aktivit a může být přínosem oběma zúčastněným stranám.

Děti s handicapem se mohou také kvalitně vzdělávat, trávit svůj volný čas efektivně aktivitami, které je zajímají a realizovat se v praktickém životě.

³⁴ „Showdown je hra pro dva nebo čtyři hráče, kteří se snaží střelit gól do soupeřovy branky. Tento báječný sport je často nazýván aplikovaným stolním tenisem pro nevidomé a zrakově postižené. Hráči mají na očích neprůhledné brýle, díky tomu mají všichni stejné podmínky ke hře. Míč, v kterém chrastí olověné kuličky se posílá po hrací desce podlouhlou dřevěnou nebo laminátovou pálkou.“ BAYER, P. *Showdown*. [online]. © 1998-2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://showdown.brailnet.cz/>

³⁵ Speciální olympiáda je pořádána pro děti s mentálním postižením.

- *dostupnost volnočasových aktivit (bydliště)*

Na první „pohled“ není bydliště z hlediska volnočasových aktivit tak důležitým faktorem. Zamyslíme-li se hlouběji, zjistíme, že bydliště ovlivňuje výběr volnočasových aktivit ve velké míře. Je zde potřeba zohlednit dvě důležité skutečnosti, kterými jsou nabídka volnočasových aktivit vesnice versus město a možnost přesunu za volnočasovou aktivitou.

„Z průzkumu vyplývá, děti na vesnici tráví více času s kamarády venku, například na hřišti, ale děti ve městech využívají více sportovních kroužků, což může být zapříčiněno i menšími možnostmi trávení času v přírodě. Na vesnici je čistší vzduch, takže pobyt dětí venku přispívá i k jejich dobrému zdraví.

Naopak děti ve městech mají větší možnosti kulturního vyžití, jde o divadla, kina apod. Pro kulturní vyžití dětí na vesnici jsou zde převážně knihovny, památná a historická místa.“³⁶

V případě bydliště na vesnici, kde bývá nabídka volnočasových aktivit omezena, mohou děti využívat širší nabídku okolních měst. Převážně starší děti nemají s tímto faktem problém, jsou již schopné samostatně dojíždět za aktivitou městskou hromadnou dopravou. Menší děti jsou většinou vázány na rodiče, prarodiče a jiné blízké osoby. Doprovod těchto dětí je v dnešní době bezpečnější a zajišťuje jistotu rodičům, že jejich dítě je v pořádku.

- *Zájem dítěte*

Pro správný rozvoj dítěte je velice důležité, aby samo dítě mělo o volnočasovou aktivitu zájem a aktivita ho bavila, takový jedinec zde může uplatnit a rozvíjet své schopnosti a být úspěšný v dané oblasti. Úspěšnost je velkou motivací pro další aktivitu dítěte, obzvláště pro to, které se ve školním prostředí úspěchu nedočká. To vše přispívá ke zdárnému psychickému i fyzickému vývoji jedince, pozitivnímu přístupu k životu i budoucnosti.

Pávková uvádí specifické požadavky související se zájmy dítěte, při jejichž respektování lze kvalitně výchovně působit na dítě. „**Požadavek dobrovolnosti** je pro

³⁶BRZICOVÁ, V. *Volnočasové aktivity dětí základní školy*, Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského v Praze, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Renata Kreuzová.

práci s dětmi, mládeží i dospělým ve volném čase podstatný. Znamená dobrovolnou účast na činnostech. Má však určitá omezení, mnohdy se jedná o relevantní dobrovolnost. Pedagog³⁷ vytváří podmínky a navozuje situaci tak, aby vychovávaní jedinci nabízený program přijímali dobrovolně. To předpokládá znalost a respektování jejich potřeb a schopnost účinné motivace.³⁸

„**Požadavek zajímavosti a zájmovosti** zdůrazňuje význam zájmových činností, které tvoří nejdůležitější součást obsahu výchovy mimo vyučování. Uspokojování, podněcování, rozvíjení, prohlubování a kultivace zájmů je jedním z podstatných úkolů této výchovné oblasti. Nabízené zájmové činnosti mají být pestré a odpovídat zájmům, jež se s věkem mění a vyvíjejí.“³⁹

- *Přístup k informacím*

Nečastějším zdrojem informací je v dnešní době internet. Většina rodin již vlastní počítač a připojení na internet. Rodiče i děti tak zde mohou najít mnoho nabídek volnočasových aktivit.

Důležitým zdrojem informací o poskytování volnočasové aktivity je škola. Škola sama organizuje některé volnočasové aktivity a některé jsou organizovány ve škole soukromými osobami.

Dalším důležitým zdrojem informací jsou také spolužáci či kamarádi. Děti si mezi sebou povídají o volnočasových aktivitách, vypráví si o svých zážitcích a mohou tak přitáhnout ostatní děti k volnočasovým aktivitám.

- *rozvinuté morálně volní vlastnosti dítěte*

„Volní jednání je cílevědomá činnost, při které zvažujeme způsob a prostředky splnění určitého úkolu. Vůle sama pak umožní provedení stanoveného rozhodnutí, mnohdy s vynaložením značného úsilí na překonání překážek. V průběhu volního jednání je však třeba porovnávat plán činnosti s dosaženými dílčími výsledky a

³⁷ Pedagog je zde vedoucím volnočasové aktivity. Mnohé volnočasové aktivity vedou i nepedagogičtí pracovníci.

³⁸ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 80. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

³⁹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 80. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

v případě potřeby další postup poopravit. Úprava průběhu volního jednání je však kromě vůle závislá i na poznání a prožívání. V posledním stadiu většiny volních jednání je třeba zvýšit volní úsilí. Významnou úlohou v tomto případě může sehrát povzbudivé slovo jiného člověka nebo vnitřní povel k mobilizaci sil.⁴⁰

Je velice důležité, aby i ve volném čase dítě cítilo podporu, bylo povzbuzováno a tak jeho morálně volní vlastnosti pozitivně přispívaly k zapojení se do volnočasových aktivit, které ho zajímají a došlo tak k efektivnímu naplňování volného času.

- *vhodný přístup vedoucího volnočasové aktivity k dítěti*

„Základní úlohu ve výchovném zhodnocování volného času mají **účastníci jeho aktivit**. Cílovou skupinou jsou **děti a mládež**. Dospělí, kteří mezi nimi působí, mají trojjedinou funkci:

- 1) s přihlédnutím k objektivním možnostem, potřebám a zájmům dětí a mládeže a ve spolupráci s nimi stanovují a zprostředkovávají výchovné a vzdělávací cíle aktivit;
- 2) jsou účastníky, organizátory a „spoluhráči“ při uskutečňování těchto cílů;
- 3) dětem a mladým lidem umožňují se na aktivitách všestranně a v co největší míře podílet, a vytvářet tak u nich k volnému času pozitivní a odpovědný vztah.⁴¹

Velké množství volného času vzniká dětem o prázdninách. Nejefektivnějším využitím tohoto volného času je účast dětí na tábore. Zde je opět důležité, aby vedoucí na táboře byl pro děti přiměřenou autoritou, uměl je zaujmout, nadchnout pro táborové aktivity a zároveň je uměl podpořit, když to situace vyžaduje.

Kvalita vedoucích na tábore

„Často je první obavou rodiče, který posílá dítě na tábor právě to, zda vedoucí který se bude o dítě na tábore starat, je dostatečně důvěryhodný a bude dítěti oporou či ne (v nejhorším případě aby pro dítě neznamenal nějaké ohrožení). Tato otázka je

⁴⁰ VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*, s. 42. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

⁴¹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 80. Praha: Portál s. r. o., 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

legitimní, protože špatný vedoucí skutečně dokáže dítěti pobyt na táboře velmi pokazit. Tomuto u nás čelíme systémem získávání oddílových vedoucích. Téměř všichni oddíloví vedoucí jsou u nás získáni podle systému: dítě co s námi jezdilo na tábor, praktikant, oddílový vedoucí. To znamená, že u nás nenajdete oddílového vedoucího bez zkušeností s prací s dětmi. Samozřejmostí je povinnost předložit zdravotní potvrzení pro oddílové vedoucí, ale i neustálá kontrola a dohled ze strany vedení tábora.⁴²

- *Idol/vzor pro volnočasovou aktivitu*

Obrovským přínosem pro zapojení dětí do volnočasových aktivit může být dětský IDOL neboli VZOR. Děti mají snahu o napodobení tohoto idolu, dosažení stejného cíle, chuť vyniknout mezi ostatními, být jako on...

„V nedávno zveřejněném výzkum Národního institutu dětí a mládeže⁴³ se sociologové dětí ve věku 6 až 15 let mimo jiné ptali, jaké jsou jejich vzory.

Výzkumníky zajímalo, zda dětské idoly pocházejí z reálného života, nebo jsou to celebrity prezentované v médiích, a proč si jich děti váží.

Ve výsledcích nejnovějšího průzkumu o hodnotách dnešních dětí se ukázalo, že téměř polovina dětí žádný vzor nemá a ani ho nehledá (resp. 35 % vzor nemá a dalších 15 % nedokázalo nikoho jmenovat). To je poměrně překvapivě vysoké množství. Naopak zase tak příliš nepřekvapilo, že ty děti a zejména dospívající, jež svůj vzor mají, jsou často fascinováni idoly, které se různorodě extrémně projevují, provokují média, dokázaly prorazit něčím ojedinělým, snaží se nezapadnout do davu. Takovou osobností je pro dospívající například Lady Gaga, Eminem a pro školáčky Spidermann.

Ve zmíněném sociologickém šetření byla respondentům položena otázka: „Máš někoho, komu by ses chtěl/a podobat? Pokud ano, komu?“ Nejčastěji se mezi vzory oslovených dětí objevovala jména slavných sportovců (13 %), zejm. J. Jágr, M. Šablíková, T. Rosický, P. Čech, R. Šeberle, C. Ronaldo, L. Bauer, D. Beckham. Dále zpěváků a hudebníků (8 %) – E. Farna, L. Vondráčková, L. Bílá, Madonna, M. Šmajda,

⁴² HOFMAN, M. Tábory s námi. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.taborysnami.cz/html/bezpecnost.html>

⁴³ HUTKOVÁ, A. Jaké jsou vzory dnešních dětí? [online]. © 2011 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8449.htm>

M. Jackson, A. Langerová. O něco méně častěji (3,3 %) také fiktivní nebo pohádkové postavy jako Hannah Montana (zejména mezi nejmladšími), Spiderman, Batman.

Ve věku 6–9 let má svůj vzor 56 % respondentů, v nejstarší věkové skupině už je to pouze 44 %. Tato zjištění můžeme vysvětlit jednak tím, že s věkem roste autonomie a samostatnost a klesá potřeba k někomu vzhlízet, zároveň ovšem může svědčit o zvyšující se náročnosti jedince a problémech s nalezením osobnosti, se kterou by se chtěl identifikovat. Děti v pubertálním věku spíše tíhnou k nějakému lifestylemu hnutí nebo skupině, poslouchají konkrétní druh muziky.

Citujeme z odpovědí:

- **Vladimír (6–9):** Já obdivuju tatku a mamku, že mamka vydrží v dětském domově, protože tam jsou dva, který jsou hodně postižený. A tatku, že přespí za tři tejdny doma třikrát. Že jezdí kamionem, že to vydrží. Třeba nespát, třeba vstávat v pět.
- **Michala (13–15):** Já bych chtěla dokázat něco jako máma, protože ona dokáže lidem pomoci a všechno zvládne, dokáže se postarat o tu rodinu.
- **Honza2 (10–12):** Já bych chtěl být jako táta, vždycky když mám problém, tak mi poradí.“

Uvedené odpovědi dětí dokladují, že ve velmi dobře fungujících rodinách jsou vzorem pro děti jejich rodiče.

4.1.2 DŮSLEDKY UPLATNĚNÍ POZITIVNÍCH FAKTORŮ

Je-li volný čas dítěte ovlivňován z velké části výše zmiňovanými pozitivními faktory, je tento jeho volný čas využitý efektivně, smysluplně a dítě se rozvíjí správným směrem. Dítě je pak velkým přínosem pro společnost, i proto, že je u něho malá pravděpodobnost výskytu sociálně patologických jevů a rizikového chování.

Příběh Vladimíra

Vladimír byl žákem 6. třídy, měl poruchu chování ADHD a byly mu diagnostikovány specifické poruchy učení dysgrafie, dyslexie, dysortografie. Matka byla rozvedena a s novým přítelem čekala dítě. Vladimírovi se věnovala a přivedla ho ke sportovním aktivitám. V 6. třídě přestěhoval z Prahy na Prahu-západ, změnil základní školu a v důsledku toho se určité sportovní aktivity staly nedosažitelnými. Tento fakt na něho negativně působil. Zhoršil se v chování i v učení. Vnímavá matka

spolupracovala se základní školou a v okolí sehnala možnost provozování sportovních aktivit, které Vlád'u zaujaly. Šlo o box a kickbox, na které začal docházet. Díky provozování sportovních aktivit se Vlád'a naučil sebekontroly a seberegulace, což se pozitivně odrazilo ve všech oblastech jeho života. V průběhu několika měsíců byla znatelná pozitivní změna v chování i v učení. Dnes je úspěšný student druhého ročníku střední průmyslové školy.

4.2 NEGATIVNÍ FAKTORY

Negativní faktory ovlivňující volný čas dětí vedou k neefektivnímu využití volného času a nesprávnému rozvoji jediné. Jde o nepříznivou ekonomickou, sociální nebo emoční situaci v rodině. Další faktory ovlivňující nepříznivě způsob trávení volného času jsou nezáměr zájmy dítěte a nedostupnost informací, špatný přístup vedoucího volnočasové aktivity k dítěti, nedosažitelnost volnočasové aktivity a pasivita rodičů, špatné morálně volní vlastnosti dítěte aj.

4.2.1 CHARAKTERISTIKA

- *nepříznivá ekonomická situace rodiny*

Ekonomická situace rodiny je velmi spjata s realizací volnočasových aktivit dítěte. Rodina s nízkými příjmy musí při výběru volnočasové aktivity pro své dítě zohlednit svou ekonomickou situaci. Zpravidla využívá nabídky aktivit dotovaných organizací či místních základních škol, kterou jsou většinou bezplatné či finančně dostupné. Někdy hrozí, že z finančních důvodů nebude rozvíjen talent dítěte a jeho volný čas nebude využit efektivně.

Rodiny s vysokými příjmy se mohou potýkat s opačným problémem. Finanční úhrada za volnočasové aktivity jim nečiní problémy. Může se tak stát, že se dítě účastní aktivit, které ho nezajímají, nemá k nim žádný vztah ani patřičný talent. Rodiče si zde kompenzují své nesplněné sny. Dítě tak tráví svůj volný čas ve volnočasových aktivitách na přání rodičů a to bez vnitřního naplnění. Dítě je mnohdy rodiči přetěžováno, je mu naplánována skoro každá minuta dne. Je tedy unaveno, což se může projevit na jeho zdravotním stavu.

„Duševní zdraví nám narušuje také **přetěžování organismu**. To pak vyvolává značnou únavu. Únavu nikdy nesmíme zaměňovat s pohodlností, leností. Je výsledkem fyzické a psychické námahy, ale také vnějších a vnitřních činitelů únavu podporujících. Nevhodná teplota a vlhkost vzduchu, hluk, nedostatek kyslíku v místnosti, špatné osvětlení, jednotvárná a špatně organizovaná práce patří k vnějším činitelům, kdežto vnitřním činitelům je např. nezáměr o pracovní činnost. Často je zajímavý úkol

vyžadující velkou pozornost méně únavný než činnost, k níž nemáme vztah a která nás nezajímá.“⁴⁴

Paradoxně u dětí z rodin s vysokým příjmem může být větší riziko setkání se se sociálně patologickými jevy a s rizikovým chováním než u dětí z rodin s nízkým příjmem. Příkladem mohou být některé starší děti pocházející z rodin s vysokým příjmem, které dostávají od rodičů nemalé finanční prostředky na uhrazení kroužku. Rodiče si dále nezjistí, zda byl kroužek opravdu zaplacen, dětem důvěřují. Děti využijí důvěřivosti rodičů a peníze použijí jiným způsobem, často nevhodným, a na kroužek nedochází.

- *sociální nestabilní a špatně fungující rodina*

Bez ohledu na ekonomickou situaci rodiny může sociální a výchovná funkce rodiny selhávat. Rodiče tráví velké množství času v zaměstnání či jezdí na služební cesty, budují si kariéru. Tráví tak větší množství času mimo domov. Dítěti nevěnují potřebné množství času, nesdílí s ním jeho starosti a nemají čas ho podporovat ve volnočasových aktivitách. Tyto děti bývají zanedbané citově, sociálně i rozumově a je zde velké riziko výskytu sociálně patologických jevů a rizikového chování.

Neefektivní mnohdy bývá skutečnost, že rodiče podmíní docházení dítěte na volnočasovou aktivitu dobrým prospěchem ve škole. Tento tlak na dítě často působí spíše negativně.

Příběh Kateřiny

Kateřina, žákyně 6. třídy, reprezentantka snowboardingu ČR. Kateřina se vypracovala svými báječnými sportovními výkony na snowboardu až do reprezentace ČR. Tato skutečnost byla na první pohled krásná, ale postupem času přinášela svá úskalí. Kateřina začala studovat základní školu individuálně (podle individuálního vzdělávacího plánu). Musela tedy hodně látky nastudovat samostatně a do školy chodit na přezkoušení. Bylo to pro ni velice náročné a její známky se začali o stupeň zhoršovat. Rodiče to hůře snášeli a řešili to svým způsobem. Podmínili Kateřiny účast na soutěžích dobrými výsledky ve škole. Kateřina se tedy kvalifikovala na mistrovství

⁴⁴ VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*, s. 132. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

Evropy ve snowboardingu, ale věděla, že pokud dostane například trojku z dějepisu, tak tam nepojede. To se opravdu stalo, Kateřina dostala, dle rodičů, nevyhovující známku z daného předmětu a na mistrovství Evropy nejela. Byla tak zklamaná ze svého výsledku ve škole i z toho, že nemůže jet na mistrovství, které si vydřela tvrdou sportovní přípravou.

Takto frustrované dítě může být svou situací zklamáno, a pokud nemá dostatek podpory, může ztratit motivaci pro další školní i mimoškolní činnost.

- *špatný přístup k informacím a nezájem dítěte*

„Převážně ve městě, se najdou děti, které o možnostech volnočasových aktivit vůbec nevědí či vědět nechtějí. Důvody, proč děti o možnostech volnočasových aktivit nevědí či se jich neúčastní, mohou být různé. Z neznámých důvodů rodiče nedovolí dětem provozovat některé nebo žádné aktivity.“⁴⁵

Dalším důvodem může být také to, že se lidé ve městě vzájemně méně znají a nepředávají si tolik potřebných informací. Najdeme i rodiny, které nevlastní počítač či připojení na internet. Je tak pro ně mnohem těžší získat potřebné informace o nabídce volnočasových aktivit. Pokud by rodiče i děti opravdu chtěli projevit zájem o činnost ve volném čase, informace jistě seženou ve škole, na nástěnkách či v tištěné nabídce různých organizací. Důležité je chtít.

Jednodušší, méně namáhavý a levnější způsob trávení volného času je mimo organizovanou volnočasovou aktivitu, tedy doma či pobytem venku. Není zde bohužel zaručeno, že tento způsob bude využit efektivně. Dítě bývá bez dohledu dospělé osoby a snadno může podlehnout sociálně-patologickým jevům či rizikovému chování.

- *nevhodný přístup vedoucího volnočasové aktivity k dítěti*

Vedoucí volnočasové aktivity může dítěti jeho zájem velice znechutit a od volnočasové aktivity ho tak odradit. Může se tak stát špatně volenými aktivitami vzhledem k věku, pohlaví či zdravotnímu stavu dítěte. S nevhodně zvolenou aktivitou si

⁴⁵ BRZICOVÁ, V. *Volnočasové aktivity dětí základní školy*, Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského v Praze, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Renata Kreuzová.

dítě nemusí vědět rady, je znechuceno neschopností aktivitu zvládnout, a pokud vedoucí neumí dítěti individuálně a trpělivě pomoci, dítě tím od dané aktivity odradí. Stane-li se tak častěji, dítě na volnočasovou aktivitu dochází s nechutí a nezájmem, případně odmítá volnočasovou aktivitu navštěvovat úplně.

Program volnočasové aktivity musí být tedy nejen přizpůsobený věku, pohlaví či zdravotnímu stavu dítěte, ale je také důležité promyslet a naplánovat program „od hlavy až k patě“. Nesystematický a nudný průběh programu může děti od aktivity také odradit. Vedoucí by neměl dopustit, aby některá část programu byla „hluchá“, tzn. nedělo se nic plánovaného a děti čekaly a čekaly.

Všechny tyto negativní přístupy k dětem a programu volnočasové aktivity mohou být důsledkem často chybějící kvalifikace vedoucího volnočasové aktivity. Nestačí jen zájem vedoucího o aktivitu, nutné jsou i pedagogické znalosti a zkušenosti.

- *nerozvinuté morálně volní vlastnosti dítěte*

Necítí-li dítě podporu a motivaci od rodiny a blízkých nebo je-li dokonce zrazováno od svého zájmu, ztrácí důvěru samo v sebe i k zájmu. Přestává se tak ztotožňovat se svým zájmem, volný čas tráví prostými činnostmi, které ho nijak nenaplňují. Tato skutečnost je velice nebezpečná. Dítě takto frustrované a bez zájmu se často dostane do nežádoucí party, kde může docházet k rizikovému chování či sociálně patologickým jevům.

- *nezájem rodičů*

„Příčiny nezájmu rodičů o dítě mohou být různé: bývá to nízká úroveň manželů, rodičovská nepřipravenost, neurovnané rodinné poměry, nedostatek pedagogických schopností a přiměřených charakterových vlastností. Takoví rodiče se k dětem chovají nepřátelsky, chladně atd. Projevuje se to v jejich nezájmu o dítě, v soustavném zanedbávání povinné péče, v nedostatku lásky k dětem. Jejich sobecké zájmy jim jsou přednější. Takovýto vztah ochuzuje citový vývoj dítěte, vede k pocitu nejistoty a křivdy. Chladný citový vztah k dítěti působí, že se děti chovají chladně i ke svému okolí a nedovedou později k nikomu citově přilnout. Lhostejnost rodičů k výchově vede zpravidla k narušení osobnosti dítěte.

Často se stává, že rodiče své děti neustále napomínají, dokonce je i trestají, na místo toho, aby jim ukázali vlastní podněty. Naopak pochvalou dítě získává pocit sebedůvěry a sebejistoty, který je potřebný pro zdravý psychický vývoj. „⁴⁶

- *nedosažitelnost volnočasové aktivity*

Z důvodu bezpečnosti, převážně mladšího, dítěte je důležité místo bydliště vzhledem k zájmům dítěte. Na vesnici nebývá tak široká nabídka volnočasových aktivit a děti jsou tak nucené za mnohými aktivitami dojíždět do měst. Prvním problémem bývá doba, kdy volnočasová aktivita probíhá. Rodiče nemají možnost v brzkém odpoledním čase doprovodit dítě či doprovod zajistit. Dítě, zejména mladšího školního věku, nelze pustit s čistým svědomím samotné. Rodiče se obávají únosů i zneužití svých dětí. Důsledkem je neúčast dítěte na volnočasové aktivitě. Druhým problémem jsou děti, které bydlí v tzv. satelitních městečkách, ze kterých odjíždí ráno s rodiči autem a nemají možnost se samostatně vrátit domů. Volný čas tak většinou tráví v družině, případně ve školou pořádaných kroužcích, ke kterým nemusí mít vztah a nemusí ho bavit. Jeho výběr je omezený.

Stále vycházíme z předpokladů, že volnočasové aktivity jsou nabízeny v dostatečné škále. Narážíme ale i na problém absence či chybějící kvalifikace vedoucího volnočasové aktivity. Důležitou roli v dostatku vedoucích volnočasových aktivit hraje nízké či žádné finanční ohodnocení za prováděnou práci.

4.2.2 DŮSLEDKY NEGATIVNÍCH FAKTORŮ

Dítě, na které působí více zmiňovaných negativním faktorů, nemá možnost využívat svůj volný čas efektivně. Nerozvíjí své zájmy a stává se „absolutním pánem“ svého volného času. Tato role je nelehká a ve většině případů jí dítě samo nezvládá. Často tak propadá beznaději, bezmoci a nudě. Protože dítě potřebuje k někomu patřit, mít kolem sebe kamarády, mít svou zodpovědnost, v mnoha případech přichází do nevhodného kolektivu či nevhodný kolektiv samo vytváří. V nevhodném kolektivu bývá vystaveno sociálně patologickým jevům či rizikovému chování. V nejhorších případech

⁴⁶ VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*, s. 68-69. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

absolutně rezignuje na život a stane se závislým na drogách či jiných návykových látkách. Takovýto jedinec je velkým problémem pro společnost.

Příběh Tomáše

Tomáš, žák 7. třídy, má rozvedené rodiče, maminka žije s partnerem a jeho dětmi. Tomáš se s vlastním otcem stýká minimálně. Jedná se o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a vývojovou poruchou chování ADHD. Speciálně pedagogickou poradnou mu byla doporučena individuální integrace, protože poruchy se promítají do všech předmětů. Nejzávažnější je porucha chování (ADHD – hyperaktivita a poruchy pozornosti), je v péči dětského psychiatra a byla mu předepsána medikace léku Ritalin 2x denně. Léky ovšem Tomáš nebere, protože matka si to nepřejí a to se odráží na jeho pozornosti v hodinách i mimo ně. Matka i její přítel jsou pracovně velmi vytížení, přichází domů ve večerních hodinách a nemají čas se Tomášovi věnovat při přípravě do školy. Tomáš se připravuje sám, nebo spíše nepřipravuje, nemá v pořádku pomůcky, nepíše domácí úkoly. Ve svém neorganizovaném volném čase se věnuje nebezpečným aktivitám, jako například experimentům tlakovým hrncem, který přivedl k výbuchu, lezení po stromech a nadáváním kolem jdoucím z velké výšky a různým chemickým experimentům. Ke svým absolutně nevhodným volnočasovým aktivitám je schopen přitáhnout dobře ovladatelné spolužáky. Umí tedy s dětmi manipulovat a je na to patřičně hrdý.

Za nevhodné chování ve škole dostává Tomáš neustále poznámky do žákovské knížky. Většinou se jedná o poškozování školního majetku a ubližování spolužákům. Za to je doma trestán zákazem přístupu na počítač, který je zamčený v ložnici matky, což on těžce snáší, telefonicky vyjednává s matkou o zrušení zákazu, a když neuspěje, rozbije vstupní dveře do ložnice, poškodí jiný majetek nebo přistoupí k sebepoškozování (kouše se do krve, ryje si nehty do kůže). Bolest mu pomáhá stres překonat.

Matka a její přítel se mu o víkendech snaží věnovat, ale pouze lehkými rekreačními aktivitami či je Tomáš u babičky, výjimečně u vlastního otce, který má svou rodinu. Ve škole, v místě školy ani v místě bydliště nenavštěvuje žádné volnočasové aktivity, vzhledem ke svým problémům v chování. Začal docházet na kroužek hasičů, odkud byl pro své chování vyloučen. Ohrožoval sebe i ostatní děti.

Matka se školou spolupracuje, na vyzvání přichází, ale situaci nijak neřeší a není zde patná žádná změna k lepšímu. Důvodem je pravděpodobně velká pracovní vytíženost, málo volného času na Tomáše. V rodině jsou celkem tři děti, a proto je na prvním místě finanční zajištění rodiny.

Vzhledem k tomu, že Tomáš do svých aktivit zapojuje některé své spolužáky a jejich rodiče si to nepřejí, podali tito rodiče anonymní trestní oznámení na sociálně právní ochranu dětí a mládeže z důvodu prošetření Tomášovy rodinné situace a ochránili tak svoje děti. Celá věc je momentálně v šetření, ale změny v chování Tomáše nejsou patrné, léky stále nebere.

Tomášovo chování má největší negativní dopad na celou třídu v průběhu vyučování, kdy Tomáš svým chování neustále narušuje výuku, žáci se nemohou soustředit a tím znemožňuje i plynulý a smysluplný výklad učitele.

5 PRŮZKUM

5.1 METODY PRŮZKUMU

Průzkum byl uskutečněn metodou dotazník, protože v dané oblasti je to nejrychlejší a nejjednodušší způsob, jak získat potřebné informace.

5.1.1 DOTAZNÍK

Dotazník se skládá celkem z 8 otázek a je k nahlédnutí v příloze E.

Dotazník začíná dvěma otázkami, které jsou věnovány zjištění věku a pohlaví dětí. Další otázky jsou zaměřeny na způsob trávení volného času dětí a jejich zapojení do volnočasových aktivit. Poslední dvě otázky jsou věnované volnému času dětí tráveného s elektronikou. Otázkami číslo 5 a 7 zjistíme odpovědi na stanovené hypotézy.

Celkem bylo připraveno 150 dotazníků. Průzkum byl prováděn ve dvou třetích, ve dvou šestých a dvou osmých třídách. Celkový počet odevzdaných vyplněných dotazníků činil 116 ks. Z celkového počtu byly 4 dotazníky vyřazeny z důvodu nedostatečného či nesprávného vyplnění.

Dotazníky vyplňovali děti ve školách po předchozím vysvětlení a zodpovězení několika dotazů. Vyplnění dotazníku bylo velmi náročné pro děti třetích tříd. Tyto děti potřebovali podrobněji vysvětlit otázky, mnohdy hledali v jednoduchých otázkách složité odpovědi a vyplnění dotazníku tak zabralo více času než u dětí z vyšších tříd. V šestých třídách proběhlo vyplňování dotazníku s minimálním množstvím doplňujících otázek a s ochotou dětí. Při vyplňování dotazníku v osmých třídách, nebyl žádný problém, žáci text pochopili a samostatně dotazník během 10 minut vyplnili. Dotazníky vyplňovali děti dvou základních škol na Praze západ, tyto školy si nepřejí být jmenovány.

Děti třetích tříd byly zvoleny, protože většinu volné času jim plánují rodiče, což by mělo vést k efektivnímu využívání jejich volného času. Tyto děti již zvládají školní docházku a měly by být více samostatné, než děti první třídy. Třetí třída je zlomovým a náročným obdobím prvního stupně základní školy. Děti se učí učit samostatně, přibývá jim mnoho učiva, a proto je také důležité, aby měli efektivně využitý volný čas.

Žáci šesté třídy byli osloveni, protože prochází náročným obdobím, přechází z 1. na 2. stupeň základní školy. Musí zvládat vyšší požadavky, které jsou na ně kladeny. Zvykají si na vyšší počet hodin a v nich střídající se učitele, náročnější učivo, jiný styl

výuky a mnohdy i na jiný třídní kolektiv. Na žáky je v tomto ročníku kladen vyšší tlak ve všech oblastech vzdělávání. Všechny tyto skutečnosti ovlivňují jejich způsob života, tedy i volný čas.

Žáci a žákyně osmých tříd byli osloveni, protože požadavky přechodu z 1. stupně zvládli, nekončí povinnou školní docházkou a cítí se vyspěle. Jejich volný čas si většinou organizují sami, což může vést k jeho neefektivnímu využití.

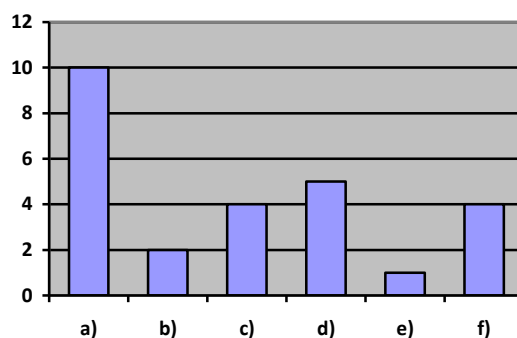
5.2 POHLED DO PRVNÍCH TŘÍD

Do nezávazného průzkumu byly zapojeny i děti prvních tříd. Tento nezávazný průzkum nebyl součástí stanovených hypotéz a byl proveden pouze za účelem zjištění, jak nejmladší školáci tráví svůj volný čas.

Pro děti je nástup do první třídy velkým zlomovým okamžikem. Vzhledem k náročnosti první třídy je velice důležité, aby rodiče neopomínali organizaci volného času dětí. Měli by dětem volný čas organizovat rozumě, vyváženě a i s dostatkem volného času na odpočinek.

Pro tyto děti byl průzkum upraven. Byla jim ústně položena a náležitě vysvětlena otázka: Co děláš nejrady ve volném čase? Děti měly jako odpověď namalovat obrázek. Výsledek můžete vidět na níže uvedeném grafu a některých příložených obrázcích.

Graf 1: Činnost dětí první třídy ve volném čase



Zdroj: vlastní zpracování.

Legenda:

- a) Hraji si na tabletu nebo mobilním telefonu.
- b) Odpočívám či spím.
- c) Dívám se na televizi.
- d) Hraji si. Např. s legem.
- e) Sním.
- f) Kreslím si.

Pro zajímavost jsou přiloženy dva obrázky dětí první třídy. Více obrázků naleznete v přílohách A-D.

Obrázek 1: Kreslím si.



Zdroj: Práce dětí

Obrázek 2: Hraji si na tabletu nebo mobilním telefonu.



Zdroj: Práce dětí

5.3 CÍL A VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Cílem průzkumu bylo zjistit, jak děti tráví svůj volný čas, zda vůbec navštěvují kroužky a kdo je do nich případně přivedl. Dále průzkum ukáže, zda děti navštěvují kroužky rády a jak pracují s elektronikou.

Tento průzkumu byl proveden na výběrovém souboru, se záměrem vyvrácení nebo potvrzení hypotéz.

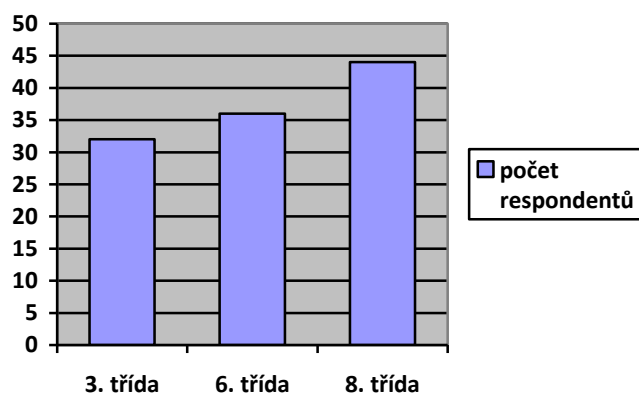
H1: V současné době tráví děti průměrně 2 hodiny denně u elektroniky.

H2: Zařazení dětí do volnočasové aktivity ovlivňují nejvíce rodiče.

Výsledky průzkumu jsou zpracovány na následujících stranách.

1. Do jaké chodíš třídy?

Graf 2: Do jaké chodíš třídy?

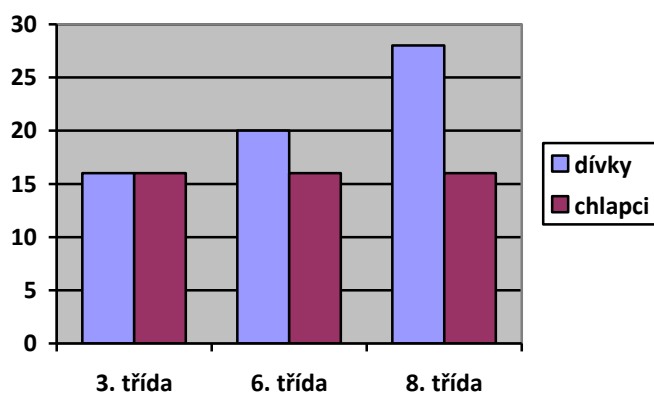


Zdroj: Vlastní zpracování

První graf nám ukazuje, kolik bylo v dané třídě respondentů.

2. Jaké je tvé pohlaví?

Graf 3: Jaké je tvé pohlaví?

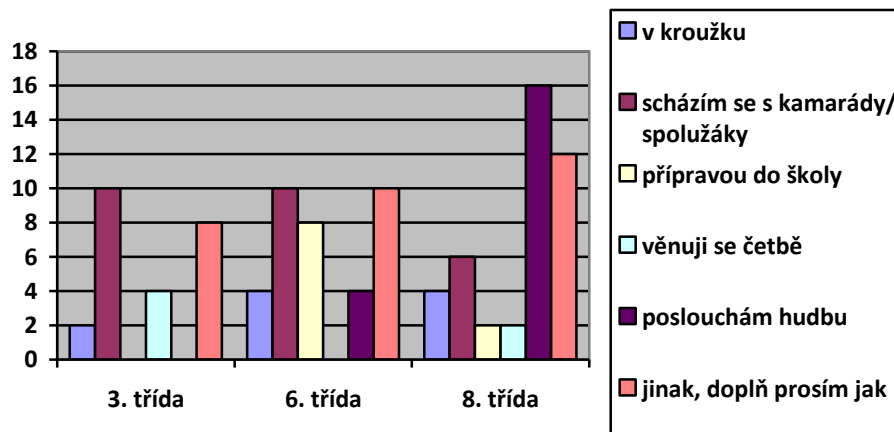


Zdroj: Vlastní zpracování

Tento graf ukazuje zastoupení jednotlivých pohlaví v daných třídách. Můžeme vidět, že v osmých třídách se průzkumu účastnil větší počet dívek než chlapců.

3. Svůj volný čas nejrady trávíš

Graf 4: Svůj volný čas nejrady trávíš



Zdroj: Vlastní zpracování

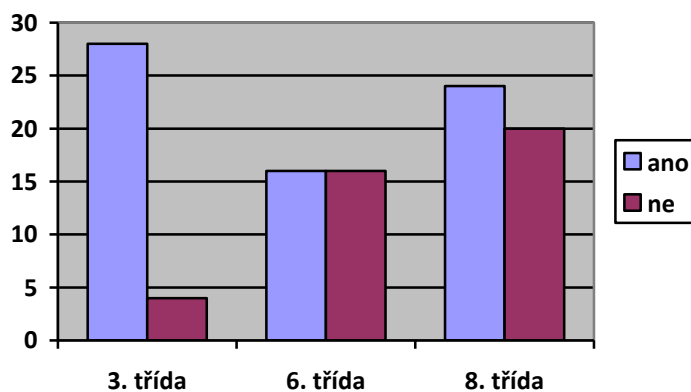
Z tohoto grafu vyplývá, že děti třetí a šesté třídy se ve volném čase nejrady schází s kamarády/ spolužáky. Ve třetí třídě je uvedeno několik odpovědí jinak, děti doplňovaly například: hraju si, jsem u koní. Velmi zajímavou odpovědí bylo: sbírám a opravuji staré věci. Dále se děti věnují četbě. Je zajímavé, že kroužkům se ve volném čase nejrady věnuje jen minimum dětí, když v otázce číslo 6 většina dětí odpovědělo, že kroužek navštěvuje rádo.

V šesté třídě se kromě scházení s kamarády/ spolužáky děti často připravují do školy a mají jiné zájmy. Mezi jiné zájmy zde byly činnosti jako například: doma nebo venku, chodíme do lesa atd., jsem ve městě a několikrát se objevuje i odpověď sport. Mezi další aktivity dětí patří příprava do školy, kroužky a poslouchání hudby.

U osmých tříd je vidět zvýšený počet odpovědí poslouchám hudbu. Jedním z vysvětlení tohoto faktu, může být i převažující počet dívek v těchto třídách. Dále odpovídaly děti mnohokrát na otázku, že volný čas tráví jinak. Z doplněných odpovědí stojí za zmínku následující: modeluji letadla a vojenskou techniku, od každého dělám trochu, jsem ve stáji u koní, dělám sport, hraji hry. Poslední odpovědí, která stojí za zmínku, byla odpověď, *dělám exploze*. Je možné, že toto dítě chtělo být zajímavé či využívá volný čas opravdu neefektivně a nebezpečně. Dále se děti ve volném čase schází s kamarády/spolužáky a v menší míře dochází do kroužků, připravují se do školy a věnují se četbě.

4. Navštěvuješ nějaký kroužek?

Graf 5: Navštěvuješ nějaký kroužek?



Zdroj: Vlastní zpracování

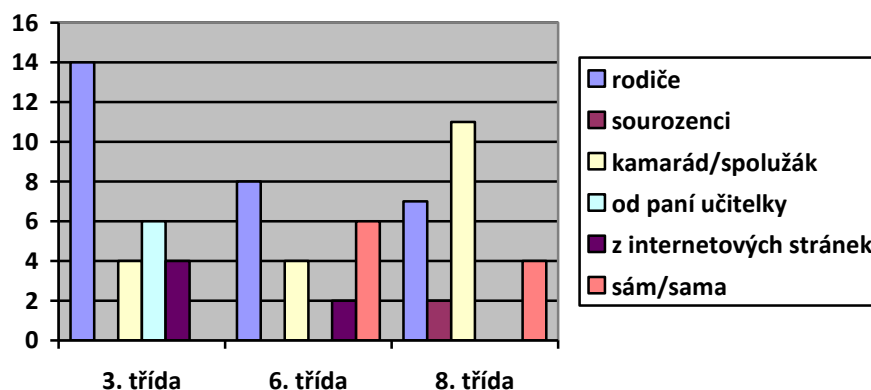
Cílem této otázky bylo zjistit, zda děti vůbec navštěvují nějaké kroužky.

Ve třetí třídě je vidět, že převážná část dětí navštěvuje nějakou organizovanou volnočasovou aktivitu, tedy kroužek. Ve třetí třídě je to nejčastěji ovlivňováno rodiči, kteří společně s dětmi organizují volný čas. Mají-li tedy rodiče zájem organizovat dětem volný čas, děti dochází do kroužků a jejich volný čas je tak využitý efektivně.

Je pozitivní, že i starší děti mají část svého volného času vyplněný efektivně, tedy dochází do kroužků.

5. O kroužku, do kterého chodíš, jsi se dozvěděl/a od:

Graf 6: O kroužku do kterého chodíš, jsi se dozvěděl/a od



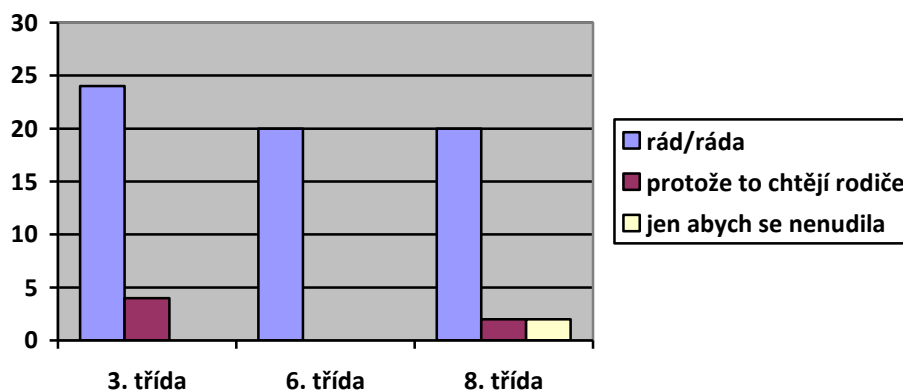
Zdroj: Vlastní zpracování

Děti třetích tříd navštěvují kroužky převážně díky informovanosti rodičů. Rodiče jsou zde hlavními organizátory volného času. Je zde patrný i vliv pedagoga, který dětem kroužek doporučuje a mnohdy i kroužek sám vede. Děti šestých tříd dají na názor rodičů, kteří jim kroužek doporučí, ale již jsou při výběru kroužku více samostatní a některé kroužky si vybírají samostatně. U dětí osmých tříd je patrné, že kroužky navštěvují díky svým kamarádům/spolužákům, může to být pro dobré doporučení či prostě docházejí na kroužek společně. Vliv rodičů v tomto věku klesá.

Velice zajímavým výsledkem je skutečnost, že pomocí internetových stránek vyhledalo kroužek jen minimální množství dětí.

6. Kroužek navštěvuješ:

Graf 7: Kroužek navštěvuješ



Zdroj: Vlastní zpracování

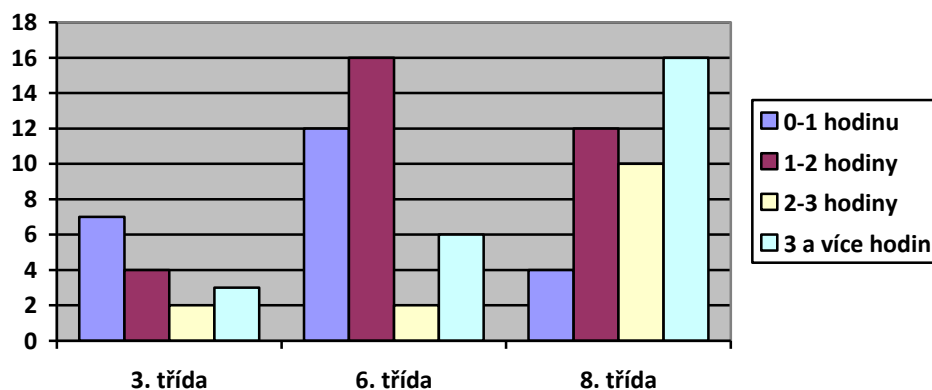
Na tuto otázku odpověděla velká většina dětí, že na kroužek dochází rádo.

Našli se ovšem i případy, kdy děti dochází na kroužky jen proto, že to chtějí rodiče. Je tedy možné, že rodiče tyto kroužky financují a mají zájem, aby jejich děti měli efektivně využitý volný čas. Měli by si ale položit otázku: Má to smysl, když tak chodí jen kvůli nám? Je také možné, že dětem kroužek vyhovuje a dávají schválně najevo, že to dělají kvůli rodičům, aby se jim zavděčily či aby pokračovaly v rodinné tradici ... V osmé třídě je to klidně možné. Dvě dívky, které uvedly, že na kroužek dochází kvůli rodičům, mi osobně při vyplňování dotazníku sdělily, že hrají na hudební nástroje.

V osmé třídě se také našly i dvě děti, které na kroužek dochází jen proto, aby se nenudily. Je pravděpodobné, že vzhledem k jejich věku, prostě nechtějí být doma pod dohledem rodičů a poslouchat jejich názory.

7. Denně trávíš u elektroniky (televize, počítač, tablet, mobilní telefon apod.).

Graf 8: Denně trávíš u elektroniky (televize, počítač, tablet, mobilní telefon apod.).

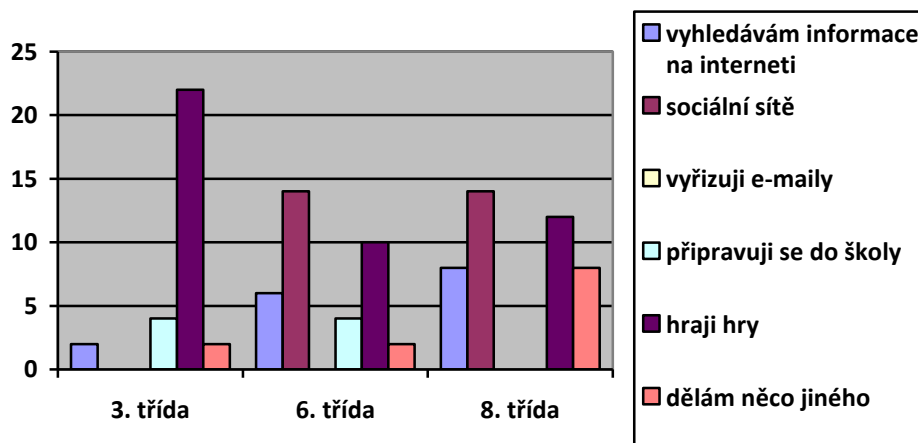


Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků této otázky je patrné, že s přibývajícím věkem tráví děti více času u elektroniky. Mladší děti jsou více ovlivňovány svými rodiči, kteří jim organizují volný čas a tak tráví u elektroniky přiměřené množství času. U starších dětí doba, kterou tráví i elektroniky výrazně roste. Tento fakt může být zapříčiněn tím, že již starší děti nenavštěvují organizované volnočasové aktivity v takové míře jako děti mladší. Svůj volný čas si často organizují sami a ne vždy efektivně.

8. Při práci s počítačem či tabletem nejčastěji:

Graf 9: Při práci s počítačem či tabletem nejčastěji



Zdroj: Vlastní zpracování

Děti třetích tříd patrně využívají počítač či tablet převážně na hraní her. Důvodem může být prosté zabavení dětí ze strany rodičů či krátkodobé zaplnění volného času z iniciativy dítěte. Čtyři děti odpověděly, že se pomocí počítače či tabletu připravují do školy.

V šesté třídě a osmé třídě děti využívají počítač či tablet na širší spektrum činností. Vyhledávají informace na internetu, často hrají hry a v největší míře tráví volný čas na sociálních sítích. Minimum dětí se pomocí počítače či tabletu připravuje do školy.

Starší děti bývají pohlceny dnešním sedavým a přetechnizovaným stylem života, s kamarády se nescházejí osobně, ale komunikují mezi sebou pomocí sociálních sítí, místo čtení často hrají hry na počítači nebo na tabletu. Pohybové aktivity případně jiné činnosti spojené s aktivitami mimo domov a s pohybem bývají na okraji jejich zájmů.

Děti osmých tříd uváděly ve větší míře, že dělají něco jiného, o jaké aktivity jde, se můžeme jen domnívat ...

5.4 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

H1: V současné době tráví děti průměrně 2 hodiny denně u elektroniky.

Potvrzení či vyvrácení této hypotézy nalezneme v otázce číslo 7, *Denně trávíš u elektroniky (televize, počítač, tablet, mobilní telefon apod.)*.

Tato hypotéza byla vyvrácena u dětí třetích a šestých tříd. Přestože v šestých třídách je znatelný nárůst počtu hodin trávených u elektroniky, stále tento čas nepřesahuje dvě hodiny denně trávení volného času u elektroniky.

Hypotéza ovšem byla potvrzena u dětí 8. tříd. Je patrné, že děti pubertálního věku tráví u elektroniky až dvojnásobné množství času než děti mladší.

Hypotéza 1 byla částečně potvrzena.

H2: Do volnočasových aktivit přivádí děti nejčastěji rodiče.

Otázka číslo 5, *O kroužku do kterého chodíš, jsi se dozvěděl/a od, nám dává odpověď na hypotézu 2.*

Tato hypotéza se potvrdila pouze u dětí třetích a šestých tříd. Tyto děti organizují svůj čas společně se svými rodiči a jejich čas tak bývá často využitý efektivně. Děti navštěvují organizované volnočasové aktivity a naplňují tak své zájmy. Setkávají se zde s kamarády či spolužáky se stejnými zájmy a patří do správného kolektivu. Tato hypotéza se nepotvrdila u dětí z osmých tříd. Tyto děti jsou ovlivněny v návštěvě kroužků nejčastěji kamarády či spolužáky. Je tedy zřejmé, že vliv rodičů na tyto děti slábne. Děti hledají vlastní cesty, dbají častěji na názory spolužáků než rodičů. Považují se totiž za vyspělé jedince a zkušenost rodičů mnohdy odmítají. O to důležitější je otázka, jakého kolektivu jsou děti součástí.

Ve třetí třídě je patrný vliv pedagoga, který vede děti k účasti na kroužku. Může to být z mnoha důvodů. Nejpravděpodobnější je zájem pedagoga, aby děti měly efektivně využitý volný čas a rozvíjely své zájmy. Dále může dětem pedagog kroužky doporučit, protože jsou organizované přímo školou či samotným pedagogem.

Hypotéza 2 byla částečně potvrzena.

6 ZÁVĚR

Volný čas dětí ovlivňuje nejvíce prostředí rodiny a školy. Rodiče a pedagogové ve školách jsou tedy těmi nejdůležitějšími rádci pro vhodný výběr volnočasových aktivit, které budou dítě bavit a patřičně ho rozvíjet. Děti si volnočasové aktivity vybírají z nabídky školy, různých institucí, organizací, sdružení, hnutí a nadací v místě svého bydliště a blízkého okolí. Výběr volnočasových aktivit je velký, každý, pokud není příliš zatížen negativními faktory, si může najít aktivitu, která ho zajímá a může se v ní stále rozvíjet a zdokonalovat.

Průzkumem bylo zjištěno, že děti ve věkové skupině od 8 do 12 let, nejčastěji ovlivňují ve výběru volnočasových aktivit rodiče. Děti starší 12 let jsou ovlivňovány spíše kamarády nebo spolužáky. Je důležité, aby si dítě zvolilo vhodnou skupinu, díky které se zapojí do volnočasových aktivit a využije tak svůj volný čas efektivně. Dále bylo také zjištěno, že děti od 8 do 12 let tráví s elektronikou v průměru méně než 2 hodiny denně. S přibývajícím věkem se čas dětí trávený s elektronikou prodlužuje, což se markantně projevilo v odpovědích dětí osmé třídy.

Využívá-li dítě svůj volný čas vhodným způsobem, dochází k rozvoji jeho schopností, dovedností, k vzájemnému poznávání a sebepoznávání. Zároveň si při volnočasových aktivitách odpočine a načerpá tak síly do každodenních povinností. Takovéto děti jsou volnočasovými aktivitami formovány správným směrem a stávají se tak prospěšnými jedinci pro společnost, což by mělo být cílem všech organizovaných volnočasových aktivit.

S volnočasovými aktivitami souvisí i řada dalších v práci nepoložených otázek. Patří mezi ně otázka, zda i stát poskytuje dostatek prostředků k zajištění volnočasových aktivit dětí, protože i takto práce dokazuje, že nejlepší prevencí před zasažením dětí sociálně patologickými jevy a rizikovým chováním je nabídnout jim i aktivity nové, moderní a pro současné děti přitažlivé. Finanční prostředky vynaložené státem na resocializaci či dokonce na potrestání jedinců, kteří se nezařazují do žádných zájmových činností, jsou mnohem vyšší, než by mohly být prostředky vynaložené na tuto prevenci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BRZICOVÁ, V. *Volnočasové aktivity dětí základní školy*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského v Praze, Fakulta speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Renata Kreuzová.
- ČAPEK ROBERT, *Odměny a tresty ve školní praxi*, 1. Vydání, 2008, Grada, ISBN: 978-80-247-1718-0.
- HODAŇ, B., DOHNAL, T. *Rekreologie*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2005. ISBN 80-857-8348-7.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ODBOR PRO MLÁDEŽ, *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Čihák Tisk, 2002.
- NĚMEC, J. A KOL. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času (pro doplňující pedagogické studium)*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- PÁVKOVÁ, J. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- PÁVKOVÁ, J.. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- SCHNEIDEROVÁ E., HANZOVÁ M. *Aktivity k rozvíjení vyjadřovacích schopností u dětí*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0375-9.
- VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.
- VÁŽANSKÝ MOJMÍR, *Základy pedagogiky volného času*, 2. Doplněné vydání, 2001, Brno, ISBN978-80-262-0375-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

Asociace turistických oddílů mládeže. [online]. © 2002-2014 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.a-tom.cz/asociace-tom/co-je-asociace-tom>

BAYER, P. *Showdown.* [online]. © 1998-2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://showdown.brailnet.cz/>

Citáty slavných osobností. [online]. © 2010 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: http://www.citaty-slavnych.cz/autor/Joffre_Dumazedier

Česká obec sokolská. [online]. © 2007 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/cinnosti-5B47>

HEŘMANOVÁ, E., ČERNÁ, J. *On-line výkladový slovník arts managementu a arts marketingu.* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Muzeum>

HOFMAN, M. *Tábory s námi.* [online]. © 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.taborysnami.cz/html/bezpecnost.html>

HUTKOVÁ, A. *Jaké jsou vzory dnešních dětí?* [online]. © 2011 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8449.htm>

Junák - svaz skautů a skautek ČR. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/vekovy-rozcestnik/vlcata-svetlusk>

SDRUŽENÍ DUHA. *O nás.* [online]. © 2000-2009 [cit. 2014-03-103]. Dostupné z: <http://www.duha.cz/o-nas>

Skauting. [online]. © 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu>

SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností.* [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/george-bernard-shaw/>

SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností.* [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/gerhard-uhlenbruck/>

SVOBODA, M. *Citáty slavných osobností.* [online]. © 2007-13 [cit. 2014 03-04]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/murphy/?page=2>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Kreslím si.	50
Obrázek 2: Hraji si na tabletu nebo mobilním telefonu.....	50

Seznam grafů

Graf 1: Činnost dětí první třídy ve volném čase	49
Graf 2: Do jaké třídy chodíš?	52
Graf 3: Jaké je tvé pohlaví?	53
Graf 4: Svůj volný čas nejraději trávíš.....	54
Graf 5: Navštěvuješ nějaký kroužek?	55
Graf 6: O kroužku do kterého chodíš , jsi se dozvěděl/a od	56
Graf 7: Kroužek navštěvuješ.....	57
Graf 8: Denně trávíš u elektroniky.	58
Graf 9: Při práci s počítačem či tabletem nejčastěji.....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Hraji si s legem	I
Příloha B - Sním	II
Příloha C – Hraji si na tabletu	III
Příloha D – Dívám se na televizi	IV
Příloha E - Dotazník.....	V

PŘÍLOHY

Příloha A – Hraji si s legem



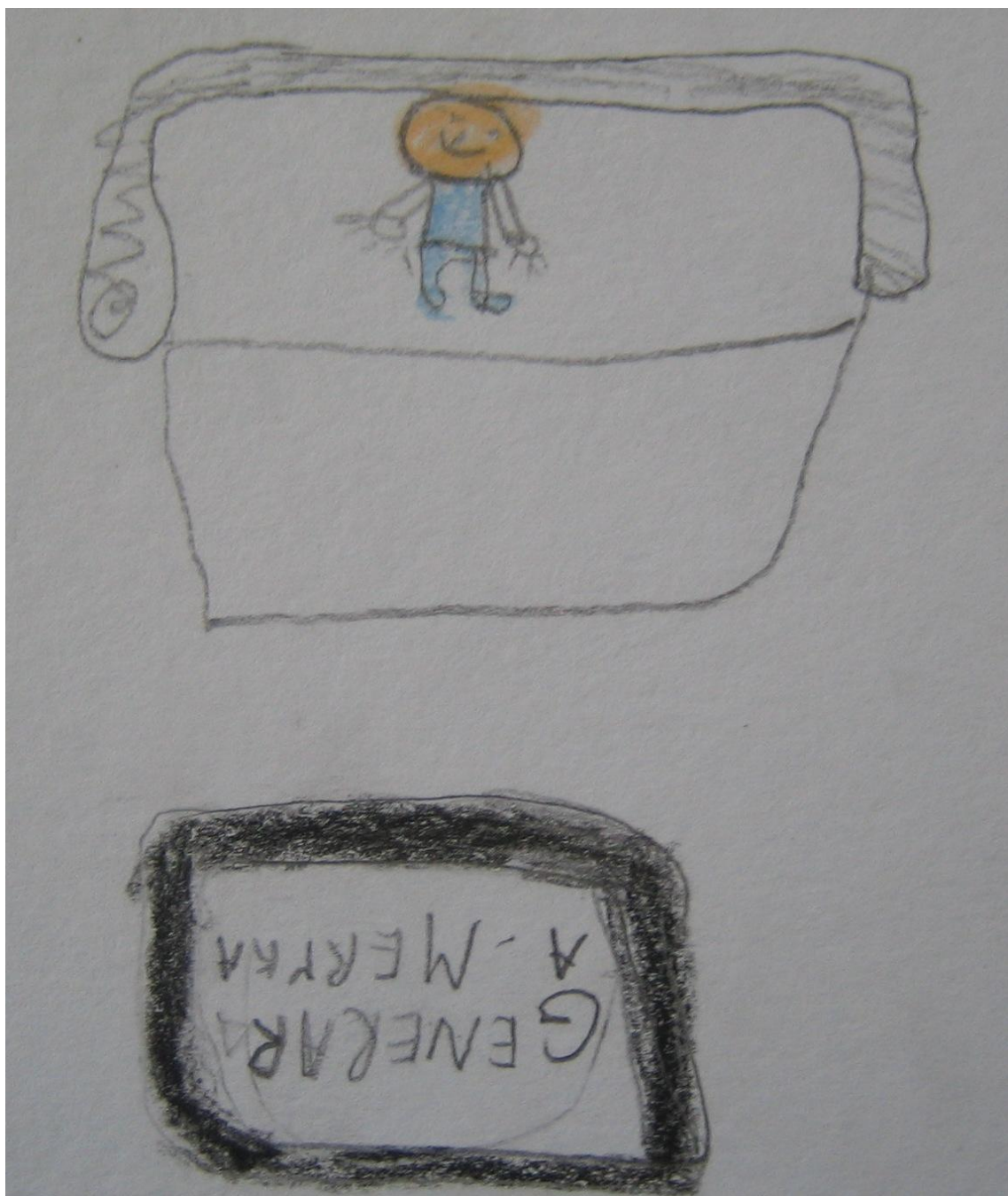
Příloha B – Sním



Příloha C – Hraji si na tabletu



Příloha D – Dívám se na televizi



Příloha E – Dotazník

Milá žákyně, milý žáku,
chtěla bych tě požádat o vyplnění toho dotazníku. Dotazník je součástí průzkumu

mé diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní, proto nemusíš mít obavy, že informace, které zde uvedeš, budou poskytnuty jiné osobě či jinak zneužity.

V dotazníku uveď u každé otázky jen jednu odpověď.

Předem děkuji za pomoc a ochotu při vyplňování dotazníku.

1. Do jaké třídy chodíš?

2. Jaké je tvé pohlaví?

a) dívka

b) chlapec

3. Svůj volný čas nejraději trávíš:

a) v kroužku

b) scházím se s kamarády /spolužáky

c) přípravou do školy

d) věnuji se četbě

e) poslouchám muziku

f) jinak, doplň prosím jak: _____

4. Navštěvuješ nějaký kroužek?

a) ano

b) ne

Pokud jsi odpověděl/a na otázku č. 4 ne, vynechej otázku č. 5 a 6.

5. O kroužku, do kterého docházíš, jsi se dozvěděl/a od:

a) rodičů

b) sourozenců

- c) kamarádů /spolužáků
- d) paní učitelky
- e) z internetových stránek
- f) kroužek jsem si našel/našla sám/sama

6. Kroužek navštěvuješ:

- a) rád/a
- b) protože to chtějí rodiče
- c) jen abych se nenudil/a

7. Denně trávíš u elektroniky (televize, počítač, tablet, mobilní telefon apod.)

- a) 0 – 1 hodinu
- b) 1 – 2 hodiny
- c) 2 – 3 hodiny
- d) 3 a více hodin

8. Při práci s počítačem či tabletem nejčastěji:

- a) vyhledávám informace na internetových stránkách
- b) navštěvuji facebook a jiné sociální sítě
- c) vyřizuji e-maily
- d) připravuji se do školy
- e) hraji hry
- f) dělám něco jiného

Děkuji ti za tvůj čas strávený při vyplňování dotazníku.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Veronika Brzicová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinované

Název práce: Pozitivní a negativní faktory ovlivňující volný čas dětí

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh:⁴⁷ 53

Celkový počet stran příloh:⁴⁸ 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 13

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Černá

⁴⁷ zahrnuje počet stran od úvodu po závěr práce (seznamy použitých zdrojů již nepočítáme)

⁴⁸ zahrnuje celkový počet jednotlivých stran příloh